

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN
RAPORTTEJA 2 | 2008

Lapin perinnebiotooppien hoito-ohjelma

Piia Juntunen

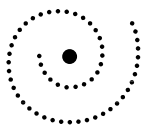

Lapin perinnebiotooppien hoito-ohjelma

Piia Juntunen

Rovaniemi 2008

Lapin ympäristökeskus

LAPIN
YMPÄRISTÖKESKUS

LAPIN YMPÄRISTÖKESKUKSEN RAPORTTEJA 2 | 2008
Lapin ympäristökeskus

Kansikuva: Utsjoen Pappilan hoitoa elokuussa 2006, Piia Juntunen
Sisäsivujen kuvat: Piia Juntunen ellei toisin mainita
Kuvien käsittely: Hannu Lehtomaa
Kartat: Kaisa Puolamaa
Taitto: DTPage Oy

Julkaisu on saatavana myös internetistä:
www.ymparisto.fi/lap/julkaisut

Yliopistopaino, Helsinki 2008

ISBN 978-952-11-3033-5 (nid.)
ISBN 978-952-11-3034-2 (PDF)
ISSN 1796-1971 (pain.)
ISSN 1796-198X (verkkokj.)

SISÄLTÖ

I Taustaa	5
2 Hoito-ohjelman laadinnan menetelmä	6
2.1 Kohteita eri hankkeista	6
2.2 Raportin kokoaminen	8
2.3 Hoidon kiireellisyyden määrittäminen	8
3 Perinnebiotooppien nykytila ja kiireellisyysjärjestys	10
3.1 Perinnebiotooppien nykytila ja statukset	10
3.1.1 Enontekiö	11
3.1.2 Inari	12
3.1.3 Kemi	13
3.1.4 Kemijärvi	14
3.1.5 Keminmaa	14
3.1.6 Kittilä	14
3.1.7 Kolari	15
3.1.8 Muonio	16
3.1.9 Pelkosenniemi	17
3.1.10 Pello	19
3.1.11 Posio	19
3.1.12 Ranua	20
3.1.13 Rovaniemi	21
3.1.14 Salla	22
3.1.15 Savukoski	22
3.1.16 Simo	23
3.1.17 Sodankylä	24
3.1.18 Tervola	25
3.1.19 Tornio	25
3.1.20 Utsjoki	26
3.1.21 Ylitornio	27
3.2 Koko Lapin perinnebiotooppien kiireellisyysjärjestys	28
3.2.1 Yksityismaiden kiireellisyysluokan I kohteet	28
3.2.2 Yksityismaiden kiireellisyysluokan II kohteet	29
3.2.3 Metsähallituksen kohteiden priorisointi	31
3.2.4 Hoidossa olevien kohteiden seuranta	32
3.3 Menetetyt kohteet	32
4 Perinnebiotooppien hoidon haasteet	35
5 Hoidon edistäminen	36
5.1 Hoidon edistäminen ja hoitovastuun jakautuminen erilaisilla kohteilla	36
5.1.1 Metsähallituksen hallinnassa olevat kohteet	36
5.1.2 Kuntien, seurakuntien, jakokuntien, yhtiöiden ja yhteisöjen omistamat sekä niihin rinnastettavat kohteet	36
5.1.3 Täysin yksityisomisteiset kohteet	40
5.2 Lapin ympäristökeskuksen toteuttamat ja tukemat hoitokohteet	42
5.3 Hoitosuunnitelmien laatiminen	43

6 Yksityismaiden perinnebiotooppien hoidon resurssit ja rahoitustarpeet	46
6.1 Suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan resurssitarpeet.....	46
6.2 Rahoitusmahdollisuuksia yksittäisille kohteille	47
6.2.1 Maatalouden erityistuet ja investointituki viljelijöille.....	47
6.2.2 Tukea yhdistykselle.....	48
6.2.3 Lapin ympäristökeskuksen työkohteet.....	48
6.2.4 Lompaita mökille.....	48
Kiitokset	49
Kirjallisuutta	50
Liitteet 1–21 Kuntakohtaiset kartat ja kohdeluettelot	52
Liite 22 Esimerkki maanomistajasuostumuksesta	94
Kuvailulehdet	95

1 Taustaa

Lapin perinnebiotoopit inventoitiin vuosina 1992–98. Inventointi pohjautui tuolloin Ympäristöministeriön ympäristöhallitukselle (nyk. Suomen ympäristökeskus) antamaan tehtävään inventoida pienipiirteiset, perinteisen maankäytön muovaamat ympäristöt eli perinnebiotoopit. Lapin alueella inventointi kohdistettiin ensisijaisesti vielä perinteisessä niitto- ja laidunkäytössä oleviin tai vasta hiljattain käytöstä poistuneisiin luonnonniittyihin, hakamaihin ja metsälaitumiin. Pitkään pois käytöstä olleita alueita otettiin mukaan inventointeihin, mikäli niiden kasvillisuus tai vanhat rakenteet olivat säilyneet edustavina.

Arvokkaista perinnebiotoopeista koottiin tuoloin yhteistyössä Metsähallituksen ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen kanssa julkaisu. *Lapin perinnemaisemat* (Kalpio & Bergman 1999) esittelee kohteet kunnittain ja jakaa ne arvoluokkiin sen mukaan, ovatko ne valtakunnallisesti, maakunnallisesti vai paikallisesti arvokkaita. Inventoinneissa löydettiin 283 arvokasta perinnebiotooppia, joista 23 määritettiin valtakunnallisesti arvokkaiksi. Lapin laajuuden ja käytettävissä olevien resurssien vuoksi inventointi jäi tuolloin puutteelliseksi, sillä inventointitulosten yhteenvedossa arvioitiin Lapin alueen perinnebiotoopeista löytyneen vasta 60–70 %.

1990-luvun inventointien jälkeen Lapin alueella on löytynyt lisää arvokkaita perinnebiotoopeja maatalousluonnon monimuotoisuuden (LUMO) yleissuunnitelmien laatimisen, luonnonsuojelulain (LsL) 29 §:n tarkoittamien merenrantaniittyjen inventointien sekä maatalouden ympäristötuen erityistukiin (myöhemmin pelkkä erityistuki) liittyvien lausuntojen ja hankkeiden yhteydessä.

Perinnemaisemien hoitotyöryhmä on mietinnössään (Salminen & Kekäläinen 2000) asettanut tavoitteeksi, että kaikki arvokkaat perinnebiotoopit saadaan hoidon piiriin vuoteen 2010 mennessä. Edes osittainen tavoitteeseen pääseminen edellyttää monien tahojen aktiivista yhteistyötä niin hoidon suunnittelussa ja järjestämisessä kuin toteutuksessakin.

Tämän hoito-ohjelman tavoitteena on selvittää Lapin arvokkaiden perinnebiotooppien nykytila ja priorisoida kohteiden hoitotarve. Hoito-ohjelmassa kootaan yhteen perinnebiotooppien hoidosta vastuussa olevat tahot ja mahdollisuudet hoidon järjestämiseen. Hoito-ohjelmaa on mahdollista lukea myös yksittäisten kuntien perinnebiotooppien hoitotilanteen näkökulmasta. Tavoitteena on lisäksi arvioida resurssitarve hyvän alueellisen perinnebiotooppien hoitoasteen saavuttamiseksi. Työ on tehty osittain yhteistyössä Metsähallituksen Lapin luontopalvelujen kanssa.

2 Hoito-ohjelman laadinnan menetelmä

2.1

Kohteita eri hankkeista

Lapin alueen laajuuden ja hoito-ohjelmaan käytössä olleiden resurssien vähäisyyden vuoksi arvokaiden perinnebiotooppien nykytilaa ja hoidon järjestymisen mahdollisuuksia on arvioitu eri vuosina ja osittain eri hankkeiden yhteydessä. Seuraavassa käydään läpi vuosina 2003–07 tehdyt perinnebiotooppien kartoitukset.

Simon ja Kolarin kunnan alueella kartoitettiin kesällä 2003 *Perinnemaisemat Lapin voimavarana* -hankkeen töinä pääasiassa uusia perinnebiotooppeja (Moilanen 2004). Uusista kohteista täytettiin valtakunnallinen *perinnemaisemien maastolomake* (Pykälä ym. 1994), minkä yhteydessä niille määritettiin myös arvoluokka. Koska hankkeen kohteista osa koostuu useista erillisistä lohkoista, käsitellään lohkot kuntakohtaisissa taulukkotiedoissa omina

kohteinaan. Näin laskien Simosta inventoitiin hankkeen yhteydessä 39 uutta (kuva 1) ja kaksi vanhaa perinnebiotooppia. Kolarista inventoitiin viisi uutta perinnebiotooppia. Samana vuonna kartoitettiin Sodankylästä erityistukilausunnon yhteydessä yksi uusi perinnebiotooppi.

Kesällä 2004 kartoitettiin Ylitornion Kainuunkylä–Pekanpää-alueelta yhdeksän tunnettua sekä lukuisia ennestään tuntemattomia perinnebiotooppeja LUMO-yleissuunnitelman maastotöiden yhteydessä (Juntunen 2005a). Seuraavana vuonna vastaava LUMO-suunnitelma tehtiin Sallan Kello-selkä–Aatsinki-alueelle, jolta inventoitiin yksi ennestään tunnettu perinnebiotooppi ja kartoitettiin niinkään lukuisia uusia kohteita (Kyykkä 2005). Kaikista LUMO-kohteista täytettiin LUMO-suunnittelua varten laadittu maastolomake (Heikkilä 2002). LUMO-suunnitelmien yhteydessä inventoituista kohteista tähän hoito-ohjelmaan on otettu

Kuva 1. Perinnemaisemat Lapin voimavarana -hankkeessa etsittiin erityistukikelpoisille viljelijöille sopivia laidunalueita muun muassa Simon saaristosta. Kuvassa on pitkään laidunnettu Selkäsaaren pohjoisranta kesäkuussa 2007.

Kuva 2. Lapin ympäristökeskuksessa on laadittu hoitosuunnitelmia Luonnonsuojelulain 29 §:n tarkoittamille merenrantaniityille. Kuvassa niitetään mininiittokoneella Tiironhiekkan eteläistä merenrantaniityä heinäkuussa 2006.

mukaan sekä ennestään tunnetut perinnebiotoopit että töiden yhteydessä löytyneet perinnebiotoopiksi luokitellut uudet kohteet. Uudet kohteet ilmoitetaan ainoastaan kokonaishehtaarimääränä, eikä niille ei ole määritetty arvoluokkaa.

Kesän 2005 aikana käytiin myös vanhastaan tunnetuilla yksityisomisteisilla perinnebiotoopeilla Inarin ja Utsjoen kuntien alueella. Kohteilta kartoitettiin niiden nykytila ja haastateltiin omistajaa tai tämän edustajaa viimeisen kymmenen vuoden aikana tehdyistä toimenpiteistä ja tulevaisuudensuunnitelmista. Lisäksi arvioitiin kohteelle aikaisemmin annetun arvoluokan senhetkinen paikkansapitävyys sekä annettiin lyhyet hoitosuositukset. Lopuksi määritettiin molempien kuntien yksityisomisteisten kohteiden hoitotarpeen kiireellisyyttä. Tiedot koottiin maastokauden päätyttyä työraporttiin (Juntunen 2005b). Kaikista kohteista otettiin myös valokuvia.

Kesän 2006 aikana käytiin lähes kaikilla vastaavilla yksityisomisteisilla perinnebiotoopeilla Sodankylässä, Kittilässä ja Pellossa. Kohteilta kartoitettiin niiden nykytila ja mahdollisuuksien mukaan haastateltiin omistajaa tai tämän edustajaa viimeisen kymmenen vuoden aikana tehdyistä toimenpiteistä ja tulevasta suunnitelmista. Osaa omistajista kuultiin vasta maastokauden päätyttyä puhelimitse. Kaikkiin maanomistajiin ei

saatu yhteyttä. Kohteille arvioitiin aikaisemman arvoluokan paikkansapitävyys sekä hoitotarpeen kiireellisyys ja annettiin lyhyet hoitosuositukset. Joidenkin kohteiden rajauksia muutettiin. Tiedot koottiin maastokauden päätyttyä työraporttiin, jonka yhteydestä löytyy kaikista kohteista myös valokuvia (Juntunen 2006). Kesällä 2006 laadittiin myös LUMO-yleissuunnitelma entuudestaan huonosti tunnetulle Kemijärven Juujärvi–Luusua-kylläkokonaisuudelle, jolta kartoitettiin suuri määrä uusia perinnebiotooppeja (Väisänen 2006). Kohteista täytettiin LUMO-maastolomake.

Syksyllä 2006 Lapin ympäristökeskuksessa tehtiin puhelinhaastatteluin esiselvitys Posion ja Ranuan kuntien 35 yksityisomisteisen kohteen nykytilasta (Stöckell 2007). Selvityksessä soitettiin maanomistajille hoitotietoja ja mahdollista hoidon halukkuutta selvittäen. Kohteet, joiden osalta tilanne jäi edelleen epäselväksi, kartoitettiin maastossa kesällä 2007.

Maastokauden 2007 aikana käytiin loppuilla tunnetuilla perinnebiotoopeilla. Aikataulua kiristettiin, eikä kohteista kerätty kuin aivan välttämättömmin tieto. Pääasiana oli selvittää, onko kohde hoidossa ja mikäli ei ole, niin mitkä mahdollisuudet se olisi saada hoitoon. Lisäksi pohdittiin kohteiden mahdollinen arvoluokan ja rajauksen muutos sekä edelleen kunnittainen kiireellisyysjärjestys. Valtakunnalliseen luontotyyppien uhanalaisuusarviointiin

tiin liittyvän maastoretken yhteydessä inventoitiin lisäksi Enontekiön Ketomellasta yksi uusi perinnebiotooppi.

Kesällä 2007 tehtiin myös kahden uuden LUMO-yleissuunnitelman maastotyöt. Niistä tähän hoito-ohjelmaan ehtivät mukaan Sallan Saijan LUMO-suunnitelman kohteet (Kokko 2007) sekä Ounasjoen alajuoksun ennestään tunnettujen perinnebiotooppien päivitettyt tiedot. Ounasjoen LUMO-suunnitelman koko aineiston käsittely tapahtuu kevättalven 2008 aikana.

Valtionmaiden tunnetut perinnebiotooppikohteet koottiin raportiksi Metsähallituksen Lapin luontopalveluissa tammikuussa 2007 (Kulmala 2007). Raportti sisältää tiedot Lapin läänin alueella sijaitsevien Metsähallituksen hallinnoimien perinnebiotooppien nykytilasta sekä arvion siitä, millä aikataululla valtionmaiden tarkistamattomat kohteet saadaan kartoitettua. Eteläisen Lapin läänin valtionmaiden perinnebiotoopeista osa on Metsähallituksen luontopalvelujen aluejaon vuoksi Pohjanmaan luontopalvelujen hallinnassa, ja myös nämä kohteet ovat mukana hoito-ohjelmassa.

Tunnettujen ja eri yhteyksissä löytyneiden uusien perinnebiotooppien lisäksi tässä hoito-ohjelmassa on mukana LsL 29 §:n tarkoittamia merenrantaniittyjä (kuva 2). Mukaan on koottu sellaiset kohteet, joille on laadittu tai joille ollaan laatimassa lähiaikoina hoitosuunnitelma (esim. Herva 2006). Vuosien 2001–03 aikana Lapin ympäristökeskuksessa on tehty rajauspäätös 24:lle merenrantaniitylle.

2.2

Raportin kokoaminen

Perinnebiotooppien alueellinen hoito-ohjelma on laadittu eri hankkeissa ja selvityksissä kertyneiden tietojen, nopeiden maastotarkistusten ja puhelinsoittojen perusteella. Inventointimenetelmä ei ole ollut hankkeiden tavoitteiden eroista johtuen kaikilla kohteilla sama. Koska lähes kaikki maastotarkistukset on tehnyt biologi tai lähes valmis biologian opiskelija, voidaan vapaamuotoisiakin selostuksia alueen arvoista pitää jokseenkin vertailukelpoisina.

Tässä hoito-ohjelmassa perinnebiotooppien nykytila selvitetään kunnittain. Liitteenä olevista kuntataulukkoista käy ilmi, mitkä tunnetuista kohteista ovat käytössä tai asianmukaisessa hoidossa, millä kohteilla hoito on vain osittaista tai osittain oikeanlaista perinnebiotoopin hoitoa ja mitkä kohteet ovat täysin hoitotoimien ulkopuolella. Kuntataulukoiden suojelu-, maisema- ja kulttuuriarvotiedot

ovat peräisin Lapin ympäristökeskuksen käytössä olevista tietokannoista. Arvoluokkien määrittämisessä on käytetty apuna *Perinnemaisemien inventointiohjeen* (Pykälä ym. 1994) arvoluokkakuvauksia. Kohteiden inventointiaineisto on talletettu Lapin ympäristökeskuksen tietokantoihin. Kohteiden rajaukset tullaan siirtämään sähköiseen muotoon kevään 2008 aikana.

Kappaleen 3.1 kuntakohtaisessa esittelyssä määritellään kohteiden kunnittainen kiireellisyysjärjestys ja pohditaan kunkin kunnan perinnebiotooppien yleistilaa ja tunnettavuutta. Menetetty kohteet käydään läpi kappaleessa 3.3.

Raportissa listataan lisäksi perinnebiotooppien hoidon haasteita, pohditaan hoidon toteutumismahdollisuuksia maanomistuksen suhteen erilaisilla kohteilla sekä arvioidaan lyhyesti yksityismaiden perinnebiotooppien hoidon vaatimia resursseja.

2.3

Hoidon kiireellisuuden määrittäminen

Perinnebiotooppien hoidon kiireellisuuden määrittämiseksi on laadittu ohjeistus (Kekäläinen 2003), jossa perinnebiotoopit jaetaan kiireellisuuden mukaan kolmeen hoitoluokkaan. Lähtökohtaisesti kiireellisimpään hoitoluokkaan I sijoittuvat valtakunnallisesti arvokkaat kohteet (V), luokkaan II maakunnalliset kohteet (M+,M,M-) ja luokkaan III paikallisesti arvokkaat kohteet (P+,P,P-). Näiden lisäksi kohteet voivat kohota hoitoluokassa ylemmälle tasolle mm. alueellisen erityisvastuutyypin, harvinaisen kasvillisuustyypin, suojelu- tai Natura-alueella sijaitsemisen, maisemallisten arvojen tai alueiden käyttöön (esim. tutkimus ja opetus) kytkeytyvien merkitysten perusteella.

Hoitoluokassa I ovat kiireellisimmän hoitoa tarvitsevat kohteet, joilla on valtakunnallista tai kansainvälistä merkitystä. Niiden hoidon suunnittelun ja toteutuksen vastuu on ohjeistuksen mukaan pääasiassa ympäristöviranomaisilla, ja hoito perustuu yleensä tarkkaan hoitosuunnitelmaan. Hoito pyritään järjestämään kolmen vuoden sisällä. Hoitoluokassa II on maakunnallisesti tärkeimmät kohteet ja alueelliset vastuutyypit. Myös tämän luokan kohteet ovat ympäristöviranomaisen vastuulla, ja hoitoon saamisen tavoite on viiden vuoden sisällä. Hoitoluokan III kohteet pyritään saamaan hoitoon 10 vuoden sisällä.

Lapin alueen erityisvastuutyyppejä ovat tulvaniityt, kedot, suoniityt ja kyläkentät (Salminen & Kekäläinen 2000). Tulvaniityttä on Lapin suurten

Kuva 3. Hoidossa oleville kohteille ei ole annettu kiireellisyysluokkaa, mutta niiden hoidon jatkumista on seurattava vuosittain. Kuvassa on hyvässä hoidossa oleva valtakunnallisesti arvokas Kittilän kirkonkylän lammaslaidun, jota hoidetaan maatalouden ympäristötuen erityistuella.

jokien ja niihin laskevien pienempien jokien varsilla runsaasti. Kedot ja kangaskedot sijaitsevat pääasiassa hiljentyneiden kylien autoissa pihapiireissä ja rinnastuvat usein kyläkenttiin. Vireämmillä kylillä kuivat kentät ovat monesti muuttuneet pihanurmi-koiksi. Tunnetut suoniityt sijaitsevat melko kaukana asutuksesta ja pääasiassa valtionmailla.

Hoitokohteiden priorisoinnissa tärkeässä roolissa on myös käytettävissä olevien resurssien määrä. Resurssitarpeilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, kuinka suuria ponnistuksia yksittäisen kohteen hoitoon saaminen vaatisi. Lapin alueen laajuuden ja mm. aktiivisten maatalojen vähyden vuoksi tässä hoito-ohjelmassa hoitoluokkiin jakaminen on tehty arvioiden ensisijaisesti hoitoon saamisen mahdollisuutta kunnittain. Kaikkein arvokkaimmat hoitamattomat kohteet on kuitenkin sijoitettu hoitoluokkaan I riippumatta siitä, onko hoitoon saannin mahdollisuutta välittömässä näköpiirissä. Ohjeistuksen mukaan arvokkaimpien yksityismaiden perinnebiotooppien hoitovastuu on viimekädessä alueellisilla ympäristökeskuksilla.

Hoitoluokkaa ei ole annettu kaikille kohteille. Koska LUMO-kohteiden uudet perinnebiotoopit käsitellään aineistossa vain kokonaishehtaarimääränä, niille ei ole ollut tarkoituksenmukaista määrittää hoitoluokkaa. Myöskään hyvässä hoidossa oleville perinnebiotoopeille (kuva 3) ja arvonsa menettäneet entisille perinnebiotoopeille (kuvat 23 ja 24) ei ole annettu hoitoluokkaa. Tällä pyritään ohjaamaan huomio niihin perinnebiotoopeihin, jotka kiireellisimmin tarvitsisivat hoitoresurseja. On kuitenkin huomattava, että hyvässä hoidossa olevien kohteiden hoidon jatkumista on seurattava vuosittain (ks. 3.2.4).

Valtionmaiden kohteiden priorisointijärjestys arvioidaan erikseen luvussa 3.2.3. Valtionmailla sijaitsevat kohteet ovat pääasiassa hyvässä hoidossa ja niiden hoidon järjestämisen mahdollisuudet on selvitetty erikseen Metsähallituksen Lapin luontopalveluissa (Kulmala 2007). Taulukko valtionmaiden kaikista kohteista ja niiden hoitotilanteesta on kappaleen 5.1.1 yhteydessä.

3 Perinnebiotooppien nykytila ja kiireellisyysjärjestys

3.1

Perinnebiotooppien nykytila ja statukset

Lapin läänin alueella tunnetaan tällä hetkellä 336 perinnebiotooppikohdetta. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on 3065,2 hehtaaria. Kohteiden lukumäärässä LUMO-suunnittelualueiden perinnebiotoopit luetaan kukin vain yhdeksi kohteeksi, mutta kokonaishehtaaramäärässä ne ovat tasavertaisesti mukana. Valtakunnallisesti arvokkaita kohteita on koko Lapin alueella 32, ja niiden yhteispinta-ala on 1011,1 hehtaaria. Maakunnallisesti arvokkaan 75 kohteen yhteispinta-ala on 589,7 hehtaaria. Loput ovat paikallisesti arvokkaita tai LUMO-suunnittelualueiden arvoluokittelemattomia kohteita. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden lukumäärää nostaa muutamalla kohteella Simossa vuonna 2003 inventoitujen uusien perinnebiotooppien lohkojen luokittelu-

minen omiksi kohteiksi. Pinta-alatietoon tällä ei ole vaikutusta.

Hyvässä hoidossa Lapin alueella on 2000-luvulla ollut noin 950 hehtaaria perinnebiotooppeja eli vajaa kolmannes perinnebiotooppien pinta-alasta. Lisäksi vaillinaisesti hoidossa on noin 830 hehtaaria perinnebiotooppia. Hoitotarkastelun pinta-aloissa eivät ole mukana LUMO-suunnittelun yhteydessä löytyneet perinnebiotoopit. Yksittäisten kuntien kohteiden lukumäärä, pinta-ala sekä hoidettujen kohteiden määrä käyvät ilmi taulukosta 1.

Seuraavissa luvuissa Lapin perinnebiotooppien hoidon tila 2000-luvulla käydään läpi kunnittain. Mukana ovat sekä valtionmaiden että yksityismaiden kohteet. Kuntakohtaiset sijaintikartat ja taulukot, joissa esitetään kohteiden nykyinen arvoluokka, koko, käyttö tai hoitotilanne, löytyvät tämän hoito-ohjelman liiteosiosta (liitteet 1–21). Hoitotilanne on yleistetty luokkiin on/ei/osin, joista jälkimmäiseen on sijoitettu ne, joissa hoitoa tai käyttöä on vain osalla alueesta, se on satun-

Taulukko 1.

Lapin perinnebiotooppien pinta-alat, kohteiden lukumäärät sekä hoitotilanne kunnittain. Osin hoidettu kohde tarkoittaa osin tai satunnaisesti hoidettua kohdetta tai esimerkiksi selvästi lisäruokittua laidunta. Kuntien kokonaishehtaaramäärässä on mukana myös LUMO-suunnittelun yhteydessä löytyneet uudet perinnebiotoopit, mutta koska niiltä ei ole seuranta-tietoa olemassa, ne on jätetty pois hoitotarkastelusta.

Kunta	Kokonais ha	kpl	Hoidossa ha	kpl	Osin hoidossa ha	kpl	Hoidossa+osin hoidossa ha	kpl
Enontekiö	64,9	14	21,7	4	27,0	2	48,7	6
Inari	29,9	17	14,6	10	12,1	5	26,7	15
Kemi	49	6	35,4	2			35,4	2
Kemijärvi	250,7	2	14,4	1			14,7	1
Keminmaa	17,3	11	7,4	5	2,0	2	9,4	7
Kittilä	211,3	14	131,6	5	30,0	4	161,6	9
Kolari	86,8	11	86,8	11			86,8	11
Muonio	115,2	6	105,3	3	0,9	1	106,2	4
Pelkosenniemi	96,4	4	47,0	2	26,2	1	73,2	3
Pello	38,8	7	15,0	4			15,0	4
Posio	133,7	25	14,9	5	14,9	6	29,8	11
Ranua	174,8	19	31,8	2	16,9	7	48,7	9
Rovaniemi	266	18	1,0	1	199,9	5	200,9	6
Salla	293,8	10	26,2	5	25,0	1	51,2	6
Savukoski	100,7	21	43,5	13	33,5	3	77,0	16
Simo	314,5	75	221,1	48	35,8	10	256,9	58
Sodankylä	69,7	15	31,9	5	30,2	6	62,1	11
Tervola	65,5	12	60,1	10			60,1	10
Tornio	94,2	15	25,0	5	14,0	3	39,0	8
Utsjoki	38	15	15,2	6	15,9	6	31,1	12
Ylitornio	554	19	3,9	2	345,6	6	349,5	9
Yht.	3065,2	336	953,8	149	829,9	68	1784,0	218

naista tai esimerkiksi laiduneläinten lisäruokinnan vuoksi muuta kuin oikeanlaista perinnebiotooppien hoitoa. Yksityismaiden hoitamattomien kohteiden osalta on esitetty myös hoidon toteutumisen kiireellisyys. Valtionmailla sijaitsevien kohteiden priorisointijärjestys selviää luvussa 3.2.3.

Taulukoissa esitetään myös kohteiden suhde Natura 2000 -alueisiin, muihin luonnonsuojelualueisiin, valtakunnallisesti arvokkaisiin maisema-alueisiin sekä valtakunnallisesti merkittäviin kulttuurihistoriallisiin kohteisiin. Lisäksi mukana on Sallan Saijan kylälle tehty LsL:n maisema-aluerajaus. Tiedot löytyvät niinkään taulukoiden yhteydessä olevista kuntakohtaisista sijaintikartoista, mutta on huomattava, että Lapin kuntien suuren pinta-alan vuoksi kartan tiedot ovat vain suuntaa-antavat.

Koko Lapin alueen tunnetuista perinnebiotoopeista Naturaan kuuluu 74 kohdetta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on 971,9 hehtaaria. Naturaan rajautuu vesistön osalta 77 perinnebiotooppia, joiden yhteispinta-ala on 788,5 hehtaaria. Muiden suojeluohjelmien piiriin kuuluu 56 kohdetta 278,9 hehtaarin alueella. Suuri osa näistä kuuluu samanaikaisesti Naturaan. Edellä olevat pinta-alat eivät kuitenkaan ole absoluuttisen oikeita, sillä alueen kuulussa esimerkiksi vain osittain Naturaan tai suojelualueelle on se merkitty kuitenkin kokonaisuudessaan kuuluvaksi kyseiseen kohteeseen.

Valtakunnallisesti arvokkailla maisema-alueilla, kulttuurihistoriallisesti merkittävässä ympäristössä tai LsL:n maisema-alueella on 144 perinnebiotooppia,

ja niiden yhteenlaskettu pinta-ala on 1627,9 hehtaaria. Pinta-alaa kasvattaa todellista tilannetta suuremmaksi LUMO-suunnitelmien perinnebiotooppihehtaarit, jotka ovat mukana kokonaisuutena, vaikka esimerkiksi Kemijärven Juujärvi-Luusua-alueella statukset ovat vain Juujärven alueella.

Karttoja ja taulukoita tulkitessa on myös huomattava, etteivät maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ja Lapin kulttuuriympäristöohjelman paikallisesti arvokkaat kulttuuriympäristöt ole mukana tarkastelussa. Ne löytyvät Lapin kulttuuriympäristöohjelmasta (Lokio 1996). Vuoden 2008 alkupuoliskolla valmistuu myös *Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi* -hankkeen inventointikohteiden laaja tietokanta ja sitä koskeva loppuraportti, joiden tietoja on syytä niinkään hyödyntää perinnebiotooppien hoitoa edistävien toimien yhteydessä. Saamelaisalueiden osalta kohteiden sijaintitieto on saatavilla hankkeen saamelaisosion loppuraportissa (Magga 2007).

3.1.1

Enontekiö

Enontekiön 14 tunnetusta perinnebiotoopista vain yksi kohde on hoidossa. Valtionmaalla sijaitseva *Puolitaival* on maakunnallisesti arvokas 3,3 hehtaarin niitty, jota on kulotettu ja niitetty 2000-luvun puolenvälin jälkeen. Valtakunnallisesti arvokkaat pääasiassa valtion omistamat *Raittijärven*, *Salvasjärven* ja *Kalkujärven* kentät säilyvät käytön ja asutuksen ansiosta avoimena (kuva 26). Kahdeksan

Kuva 4. Suonttajärven niitty on Enontekiön ainoa vanhastaan tunnettu yksityisomisteinen perinnebiotooppi. Hoitoon saamisen haasteena on sen sijainti kaukana yleisiltä teiltä; kohteelle pääsee vain maastoautouraa pitkin Hetasta tai Leppäjärveltä.

paikallisesti arvokkaan kentän tila ja hoitotarve tul- laan arvioimaan Metsähallituksessa lähivuosina, ja niiden hoidon aloittaminen riippuu resursseista.

Enontekiön kunnan alueelta tunnetaan vanhas- taan vain yksi yksityisomisteinen perinnebiotoop- pi. Paikallisesti erittäin arvokas ja laaja-alainen *Suonttajärven niityt* (kuva 4) sijaitsee usean kilo- metrin päässä yleisiltä teiltä, mutta paikalle pääsee maastoautouraa pitkin Leppäjärveltä tai Hetasta. Rantojen maanomistajat niittävät kohteitaan, ja yhden talon pihassa on myös vanhanmallinen heinähaasia. Niemimäinen kaakkoiskulma on ruo- honleikkurilla hoidettua ketoa. Kohteen pohjois- päässä niitty muuttuu kuivemmaksi ja pohjoisin osa onkin kauttaaltaan kangasmaista ketoa. Kui- vimmalla alueella porot ovat laiduntaneet koivun- taimia. Kohteella kasvaa ainakin kolmessa kohtaa ketonoidanlukkkoa ja yhdestä kohdasta tunnetaan vanhastaan ahonoidanlukkko. Suonttajärven niityl- le tulisi laatia tarkempi hoitosuunnitelma ja etsiä hoidon toteuttaja.

Kesällä 2007 inventoitu Enontekiön *Ketomellan* uusi perinnebiotooppi on maakunnallisesti arvo- kas ja sijaitsee maisemallisesti näyttävällä paikalla Ounastunturin itäpuolella. Ketomellan kentällä

kasvaa ketonoidanlukkkoa. Kohteelle tulisi laatia hoitosuunnitelma.

3.1.2

Inari

Inarin kunnan 17 kohteesta kymmenen on tavalla tai toisella hoidossa. Yksityismaiden osalta hoi- to ei aina välttämättä ole oikeaa perinnebiotoo- pin hoitoa, vaan niihin saattaa liittyä esimerkiksi tuottavuuden lisäämiseksi tehtävää lannoitusta. Neljällä kohteella porojen satunnainen laidunnus hidastaa merkittävästi pensaikon kasvunopeutta. Vain pienialainen *Pyhäjärven niitty* on täysin vailla hoitotoimia. Metsähallituksen 11 Inarin kohteista yhdeksällä on olemassa hoitosuunnitelma.

Inarin kunnan yksityisomisteisista perinnebio- toopeista kiireellisin hoitokohde on *Palomaan kent- tä*. Kohteella on myös maisemallista arvoa, sillä se sijaitsee valtatie 4:n varrella. Kohde voisi soveltua ympäristökeskuksen työkohteeksi, ja vaivattoman sijainnin vuoksi kohteelle saattaisi peruskunnos- tustoimien jälkeen löytyä paikallinen taho koneel- lisiä niittotoimia jatkamaan. *Lisman kylän kenttien* niittoala voisi laajentua, jos paikallisia kannustet-

Kuva 5. Lisman kylän asukkaat niittävät laajoja maakunnallisesti arvokkaita kenttiään porojen talvirehuksi. Ajoittaisten lannoitustoimien vuoksi osalle alueesta on noussut kaulamättäitä ja niittoala uhkaa tämän vuoksi pienentyä.

taisiin kaulamättäiden poistotoimissa (kuva 5). Esteenä ulkopuolisen tuen saamiselle alueen perinnebiotooppien hoitoon on tällä hetkellä alueen niittäjien halu lannoittaa kenttään.

Inarin kunnan alueella on laaksoarhoinventointien yhteydessä havaittu useita entuudestaan tuntemattomia perinnebiotooppeja. Ivalojoen rannalla lentokentän pohjoispuolella on laaja erittäin monilajinen hoidossa oleva niitty, jota ei ole inventoitu ja jonka omistajasta ja niittäjästä ei ole tietoa. Toinen upea inventoimaton perinnebiotooppi on laidunnettu lehmähaka valtatie 4:n ja joen välissä Ivalon taajaman eteläpuolella.

3.1.3

Kemi

Kemin kuudesta tunnetusta perinnebiotoopista vain kaksi kohdetta on hoidossa. Valtionmailla sijaitsevat valtakunnallisesti arvokas *Selkä-Sarven kalastajakylä* ja maakunnallisesti arvokas *Iso-Huiturin kalastustukikohta* kuuluvat Perämeren kansallispuistoon, ja niitä molempia hoidetaan lampailla. Selkä-Sarven kalastajakylän vanha rajausta on tässä hoito-ohjelmassa muutettu vastaamaan hoidossa olevan lammas-

laitumen rajausta, mikä kolminkertaistaa Kemin tunnettujen perinnebiotooppien pinta-alan.

Yksityismailla oleva *Niittykarin keto* (kuva 6) Kemijoen suiston saarissa rehevöityy laidoiltaan. Maakunnallisesti arvokas kohde on Kemin kohteista kiireellisimmin hoidon tarpeessa. Katajia pitäisi harkitusti harventaa ja kohteella aloittaa niitto tai laidunnus. Niittykarin hoitosuunnitelman laadinnan yhteydessä tulee inventoida myös viereisten saarten katajakedot ja liittää ne samaan suunnitelmaan.

Kalkkinokan keto säilyy jokseenkin avoimena veneidenpidon ja muun virkistyskäytön ansiosta. Joitakin huonokuntoisimpia katajia voisi poistaa ja paikoitellen muutenkin raivailla ja siivota aluetta.

Suistoalueella lähellä Kemijoen suuta olevilla *Rastinsaaren* ja *Hietalietteen niityillä* on umpeenkasvu jatkunut. Hietaliettele on myös rakennettu mökki.

Kemissä on lähivuosina suunniteltu hoitotoimia Perämeren saarten Natura-alueeseen kuuluvien kohteiden perinnebiotoopeille sekä yhdelle LsL 29 §:n tarkoittamalle merenrantaniitylle. Suunniteltujen hoitokohteiden yhteenlaskettu pinta-ala on 21,9 hehtaaria. Summa ei ole mukana Kemin alueen kokonaishehtaarimäärässä.

Kuva 6. Niittykarin kedolle tulisi laatia hoitosuunnitelma. Niittykarin kaltaisia upeita katajaketöjä löytyy lisää lähisaarista, ja ne tulee inventoida lähivuosina.

3.1.4

Kemijärvi

Kemijärven kunnan perinnebiotoopit jäivät 1990-luvun perinnemaisemainventoinnissa muihin Lapin kuntiin verrattuna vähälle huomiolle. Alueella on tähän saakka tunnettu vain kaksi perinnebiotooppia. Molemmat sijaitsevat kunnan pohjoisosassa Kemijoen saarissa ja rannalla. Saaret ovat Kemijoki Oy:n omistuksessa, ja ne on vuokrattu yhtiön edustajan mukaan laidunkäyttöön. Rantaniityn kaistale on pahasti pusikoitunut ja sen vuoksi menetetty.

Juujärven–Luusuan alueen LUMO-yleissuunnitelman (Väisänen 2006) laatimisen yhteydessä Kemijärveltä löytyi 56 kohdetta, jotka luokiteltiin suunnitelmaa tehdessä perinnebiotoopeiksi. Alueelta löytyi runsaasti etenkin vesistöjen rantojen vanhoja niittyjä, vaikka alueen alkuperäisimmät

Kuva 7. Keminmaan kirkkojen niityillä kasvaa erittäin uhanalaista ketokatkeroa. Kaksivuotinen siemenpankiton laji katoaa kasvupaikaltaan nopeasti olosuhteiden käydessä epäsuotuisiksi. Kuva on vuodelta 2005, jolloin ketokatkeron kukinta onnistui Lounais-Lapissa ennätyksellisen hyvin.

tulvaniityt ovatkin jääneet vesirakentamisen vuoksi vedenpinnan alapuolelle. Myös hakamaita löytyi paljon. Kohteiden yhteispinta-ala on 236,3 hehtaaria, ja niistä hoidossa oli vuonna 2006 ainoastaan yksi perinnebiotooppi.

Kemijärvellä on todennäköisesti vielä runsaasti perinnebiotooppeja löytymättä. Mikäli kunnassa satsataan tulevana vuosina perinnebiotooppien hoitotyöhön, tulee osa resursseista käyttää uusien kohteiden etsimiseen. Ennakkotietojen mukaan uusia kohteita on todennäköisesti ainakin Kostamon kylän seudulla.

3.1.5

Keminmaa

Keminmaan 11 kohteesta kiireellisimpiä ovat ehdottomasti uhanalaista ketokatkeroa (kuva 7) kasvavat *Uuden kirkon* ja *Vanhan kirkon niityt*. Näille valtakunnallisesti arvokkaille kohteille ei ole olemassa kunnollista hoitosuunnitelmaa, ja maanomistaja Keminmaan seurakunta hoitaa kohteita vain satunnaisesti.

Loput Keminmaan kohteista on aikoinaan luokiteltu paikallisesti arvokkaaksi. Yhtäjaksoisesti hoidossa ollut *Suvannon haka* Puukkokummun kylällä on nyt kuitenkin nostettu maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden joukkoon. Paikallisesti arvokkaita hoidossa olevia kohteita on useita. Hoitamattomista paikallisesti arvokkaista kohteista kiireellisin on noidanlukkojakin aikoinaan kasvanut *Kapernaumin lammashaka*.

3.1.6

Kittilä

Kittilän 14 kohteesta ehdottomasti kiireellisin hoito-kohte on *Särestöniemen* valtakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi (kuva 8). Sille olisi nopeasti laadittava kunnollinen hoitosuunnitelma ja aloitettava pihapiirin perinnebiotooppien systemaattinen peruskunnostus. Kohteen kulttuurihistoriallinen arvo ja matkailullinen käyttöarvo puoltavat hoitotoimien pikaista käynnistämistä. Mikäli hoitoa ei saada järjestymään alueen omistavan Särestöniemen museosäätiön tai muiden yksityisten toimijoiden taholta, tulee Lapin ympäristökeskuksen ohjata Ympäristöministeriön myöntämiä perinnebiotooppien hoitovaroja kohteen peruskunnostukseen. Kunnan toinen valtakunnallisesti arvokas perinnebiotooppi *Kittilän kirkonkylän lammaslaidun* (kuva 3) on erinomaisessa hoidossa koko 113 hehtaartiltaan.

Seuraavaksi kiireellisimpiä hoitokohteita Kittilässä ovat Ounasjoen lukuisat tulvaniityt kuten *Riikonkosken saaristo*, *Hossan niittyjen* avoimet

Kuva 8. Särestöniemen valtakunnallisesti arvokkaan perinnebiotoopin kunnostus ja hoito edistäisi toteutuessaan myös matkailua sekä arvokkaan kulttuuriympäristön säilymistä. Reidar Särestöniemen taiteilijakodin ympäristö on Kittilän perinnebiotoopeista kiireellisimmin hoidon tarpeessa.

osat sekä *Tuulirannan tulvaniityt*. Ne soveltuisivat erinomaisesti jonkun lammastilallisen vuokra-laitumiksi. Kohteille tulisi laatia ennen hoitojen aloittamista hoitosuunnitelma, johon hoidon toteuttajan olisi sitouduttava pitkäksi aikaa. Kahden ensin mainitun kohteen sirpaleinen maanomistus (vrt. kuva 25) ja sijainti osittain voimakkaan lomarakentamisen alueella tuovat haastetta hoidon järjestämiseen. *Pokan tilan* ja *Lomajärven* perinnebiotoopeille olisi tarpeellista löytää paikallinen taho niittämään, jotta kuloheinän määrä saataisiin vähenemään. Molempien kohteiden lähistöjen peltomaisia alueita niitetään. Vastaavanlaisia *Lonnakon* maakunnallisesti arvokkaita niittyjä niitetään koneellisesti.

Kittilän valtionmaiden perinnebiotoopit ovat LIFE-hankkeiden yhteydessä inventoituja ja hoitoon otettuja suoniittyjä. Maakunnallisesti arvokkaan *Näätävuoman suoniityn* ja paikallisesti arvokkaiden *Nunavuoman* ja *Raasuvuoman suoniittyjen* hoitoa jatketaan edelleen hankkeiden päätyttyäkin. Lisäksi Kittilän valtionmailla on maakunnallisesti

arvokas yhä käytössä oleva *Sammalselän poroerotuspaikka*, jota myös hoidetaan tarvittavilta osin.

3.1.7 Kolari

Kolarin kunnan alueelta inventoitiin 1990-luvulla ainoastaan neljä perinnebiotooppia. Kohteet ovat vierekkäisiä saaria Kolarinsaaren itäpuolella. Kaikilla neljällä saarella on edelleen lampaita, ja myös mantereen rantoja on otettu laidunnuksen piiriin (kuva 9). Hoito-ohjelmaan otettiin mukaan myös yksi mantereenpuoleisista laitumista nimellä *Pääskynen*.

Perinnemaisemat Lapin voimavarana -hankkeen maastotöiden yhteydessä vuonna 2003 kartoitettiin Kolarin alueelta viisi uutta perinnebiotooppia, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on 48,7 hehtaaria (taulukko 2). Valtionmaalta Kolarissa tunnetaan ainoastaan yksi perinnebiotooppi. *Särkijärven luh-taniityn* hoito aloitettiin vuonna 2003 *Lapin linnustollisesti arvokkaat aapasuot* -hankkeen yhteydessä.

Kuva 9. Kolarinsaaren itäpuolella saarissa ja rannoilla laiduntaa usean eri viljelijän lampaita. Kolari on Lapin kunnista ainoa, jossa kaikki tunnetut perinnebiotoopit ovat hoidossa. Kunnan alueella on kuitenkin todennäköisesti vielä runsaasti perinnebiotooppeja löytymättä.

Kolarin kunnan alueella on todennäköisesti vielä runsaasti perinnebiotooppeja löytymättä. Mikäli seudulla käytetään tulevana vuosina resursseja perinnebiotooppien hoitotyöhön, tulee alkuvaiheessa satsata erityisesti uusien kohteiden etsimiseen.

Taulukko 2.
Kolarissa vuonna 2003 inventoidut ennestään tuntemattomat perinnebiotoopit.

Arvoluokka	Pinta-ala ha	Kohdetta
P	49	5

3.1.8

Muonio

Muoniosta inventoitiin 1990-luvulla ainoastaan neljä perinnebiotooppia. Valtakunnallisesti arvokkaan *Salmijärven niittyjen* hoitotilanne on melko hyvä (kuva 10). Kohteen omistaja on niittänyt osaa alueesta vuosittain koneellisesti ja on nyt järjestämässä jatkohoitoa erityistuen turvin. Kohteelta

löytyi runsaasti ahonoidanlukkua sekä yhdestä kohdasta ketonoidanlukkua. Porot laiduntavat kohteella satunnaisesti.

Muonion kohteista *Rukomasaaren* maakunnallisesti arvokas kohde on lampaiden laitumena. Alueen peruskunnostus on aloitettu Lapin ympäristökeskuksen ympäristönsuojelua ja -hoitoa edistävinä työllisyystöinä (jäljempänä yty) vuonna 2002, ja sille on laadittu hoitosuunnitelma vuonna 2003 Muonionjärven–Utkujoen hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä (Kääriäinen 2003a). Haasteena on ollut saada maanomistussuhteiltaan erittäin sirpaleisen alueen kaikki omistajat mukaan vuokrasopimukseen. Myös toisen maakunnallisesti arvokkaan kohteen *Toras-Siepin rantaniityn* pienimuotoinen laidunnus on vastikään aloitettu.

Paikallisesti arvokkaan *Pakajärven* tilanne on heikompi. Niitty on pahasti rehevöitynyt ja umpeutumassa. Joitakin kangasketomaisia laikkuja on vielä jäljellä, ja niillä kasvaa aho- ja ketonoidanlukkua. Porot laiduntavat alueella satunnaisesti, mutta se ei

Kuva 10. Salmijärven valtakunnallisesti arvokkaan niityn hoitotilanne on hyvä. Maanomistajan aktiivisuuden ansiosta kohteelle on järjestymässä myös hoidon rahoitus.

riitä pysäyttämään kentän umpeenkasvua. Tämän kohteen peruskunnostustarve on akuutti.

Uusia kohteita Muonion alueella ovat Pallas-Yllästunturin kansallispuistossa Pallasjärven länsirannalla sijaitsevat *Alaniitty* ja *Yläniitty*, joiden vuosittainen niitto aloitettiin Metsähallituksessa vuonna 2002. Niityillä kasvaa noidanlukkoja, josta merkittävin on Yläniityn suikeanoidanlukko.

Muonion kunnan alueella tunnetaan edelleen vain vähän perinnebiotooppeja. On todennäköistä, että kohteita on vielä runsaasti löytymättä. Mikäli alueella panostetaan tulevina vuosina perinnebiotooppien hoitotyöhön, tulee osa resursseista käyttää uusien kohteiden etsimiseen.

3.1.9

Pelkosenniemi

Pelkosenniemeltä inventoitiin 1990-luvulla vain muutama perinnebiotooppi. Lähes kaikki kohteet ovat ainakin osittain Kemijoki Oy:n mailla. Yhtiö on vuokrannut kaikki laitumiksi soveltuvat

saarensa laiduneläinten omistajille. Pelkosenniemen perinnebiotoopeista jokiyhtiön omistuksessa ja vuokralaisen hoidossa ovat valtakunnallisesti arvokas *Mairisaari* ja paikallisesti arvokas *Saukkosaari*. Myös *Keminsaarten* valtakunnallisesti arvokkaat tulvaniityt ovat osittain jokiyhtiön omistamat. Niitä ei yhtiön edustajan mukaan tulla vuokraamaan laidunkäyttöön, mutta asia kaipaa lisäselvitystä. Pienen osan Keminsaarista omistaa Suomen luonnonsuojeluliitto, joka hoitaa kohdetta talkoovoimin (kuva 32). *Saukkoputaan* kapeat tulvaniityt Kemijoen rannalla ovat pusikoituneet arvottomiksi.

Kairalan niityt sijaitsee alueella, jolle on vuonna 2008 valmistumassa Lapin ympäristökeskuksen toimesta maiseman hoito- ja käyttösuunnitelma (kuva 11). Maakunnallisesti arvokkaat niityt ovat pahasti pusikoituneet, ja niiden hoitotarve on akuutti. Mikäli Pelkosenniemen alueella satsataan tulevina vuosina perinnebiotooppien hoitotyöhön, tulisi osa resursseista käyttää uusien kohteiden etsimiseen.

Kuva 11. Kairalan niityt sijaitsee alueella, jolle on valmisteilla maiseman hoito- ja käyttösuunnitelma. Pelkosenniemen tunnetuista perinnebiotoopeista suurin osa on ainakin osittain Kemijoki Oy:n mailla. (Kuva: Marjut Kokko)

Kuva 12. Pellon Ratasjärvellä sijaitsevalla Vieringinojan niityillä sopiva laidunnuspaine sai kuivana kesänä 2006 aikaan toivotun nurmilauhamättäiden kuoleamisen. Kohteen pinta-ala on hyvän hoidon seurauksena laajentunut.

3.1.10

Pello

Pellossa tunnetaan tällä hetkellä seitsemän perinnebiotooppia. Ratasjärven laajimmat tulvaniityt *Sältinki* ja *Vuopionlantto* tarvitsisivat suuren lammaskatran laiduntamaan, jotta perinnebiotooppi ja maisemalliset arvot säilyisivät jatkossakin merkittävinä. Kohteet pusikoituvat hitaasti laidoiltaan ja kuloheinä valtaa tilaa kukkivilta niittykasveilta. Sältinkin laidunnus on loppunut aivan vastikään, ja sille olisi tärkeää löytää jatkaja. Myös *Hakalan tulvaniityt* on pahasti pusikoitunut ja sen hoitotarve erittäin kiireellinen. Ratasjärven kohteista *Vieringin-ojan niityt* on lammaslaidunnuksen seurauksena laajentunut ja sen arvo noussut (kuva 12).

Pellon *Vaarasaaresta* etsittiin syyskesällä 2007 perinnebiotooppiarvoja erityistukilausunnon yhteydessä. Entuudestaan tunnetun perinnebiotoopin todettiin laajentuneen, ja saaren toiselta rannalta löydettiin uusi perinnebiotooppikohde *Vaarasaari W*. Kohteet ovat olleet lammaslaidunnuksen piirissä vuodesta 1992 ainakin kesään 2007 saakka.

Pellon kirkonkylän kohdalla Tornionjoessa sijaitsevalle *Lampssaarelle* tehtiin perinnebiotoopin

hoitosuunnitelma osittain Lapin ympäristökeskuksen ohjauksessa syyskesällä 2007 (Mäkikyrö 2007). Kohde on pitkään laidunnettu ja perinnebiotooppina ennestään tuntematon. Pellossa on Muonion ja Kolarin tapaan todennäköisesti vielä useita perinnebiotooppeja löytymättä. Mikäli kunnassa satsataan tulevana vuosina perinnebiotooppien hoitotyöhön, tulee osa resursseista käyttää uusien kohteiden etsimiseen.

3.1.11

Posio

Posion nykyisestä 12 yksityisomisteisesta perinnebiotoopista suurin osa on ollut aikoinaan laidunkäytössä. Kohteista viidellä laidunnetaan edelleen: *Anetjärven Kaskiahon laitumet*, *Anetjärven Päätalon laitumet*, *Kylmäniemen laitumet*, *Perä-Posion Akkalan rantalaidun* ja *Timisjärven rantalaidun* ovat ainakin osan kesää laidunkäytössä. Akkalan rantalaidun on näistä esimerkillisimmässä kunnossa ja viime vuosina kasvattanut sekä kokoaan että arvoaan (kuva 13). Monen muun kohteen maanomistajat ovat luopuneet karjanpidosta kuluneen vuosikymmenen aikana.

Kuva 13. Posion tunnetuista perinnebiotoopeista suurin osa on laitumia. Vuonna 2007 laidunnusta oli enää viidellä kohteista. Kuvassa on Perä-Posiolla sijaitseva Akkalan rantalaidun, jolla laiduntaa nautakarjaa.

Kiireellisimpiä hoitokohteita ovat maisemallisesti upea heinittyvä ja sammaloituva *Kuloharjun Koloahon niitty* ja pusikoituva pienen puron varressa oleva *Päätalanniitty*. Tolvan seudun hoitamattomille laitumille pitäisi löytää lähistöltä eläimiä laiduntamaan.

Posion tunnetuista perinnebiotoopeista kaksi sijaitsee polkuteiden päässä metsän keskellä. Yksityisomisteinen *Kiurusenvaara* pusikoituu ja sammaloituu porojen satunnaisen laidunnuksen hidastamana. Lähistöllä valtionmaalla sijaitseva *Mäntyniemi* toimii niinikään satunnaisena porolaitumena. Molemmilla kohteilla kasvaa noidanlukkoja, joten niillä on edelleen kasvistollista arvoa perinnebiotoopeina. Mäntyniemen arvoa heikentää Metsähallituksen kohteella taannoin tekemä maanmuokkaus.

Valtionmailla sijaitsevia perinnebiotoopeja Posiolla on 13 kappaletta. Näistä valtakunnallisesti arvokkailla *Pajupuron* eli *Niittykoron tulvaniityllä* ja *Ruostepuron* eli *Määtän tulvaniityllä* on aloitettu hoitotoimet. Myös paikallisesti erittäin arvokkaalla *Piippukallion tulvaniityllä* niitetään osaa alasta. Monet valtionmailla olevista suoniityistä ovat luon-

teeltaan sellaisia, että ne säilyttävät arvonsa ilman hoitotoimiakin.

3.1.12

Ranua

Ranualta tunnetaan tällä hetkellä 19 perinnebiotooppia. Alueen yksityisomisteisista perinnebiotoopeista kaksi on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi. *Saunaniemen suoniitty* ja *Koskenaluksen metsälaitumet* ovat omistajan mukaan edelleen perinteisessä käytössä laitumena ja niittynä. Vaikkei kohteille päästy heikkojen tieyhteyksien vuoksi tekemään maastokäyntiä, kohteiden arvon on puhelinkeskustelun perusteella arvioitu pysyneen samana. Ranuan yksityisomisteisista laitumista vain harvalla on enää laidunnusta.

Siuruanjärven keto on upea katajaketo, jonka kasvillisuus on erittäin edustavaa: kissankäpälä, ahonoidanlukko, kanervat ja muut ketokasvit viihtyvät alueella toistaiseksi hyvin. Kohde kuitenkin pensoittuu ja on siksi erittäin kiireellinen hoidettava. Toinen kohde, joka olisi kiireellisesti saatava hoitoon, on Ranuan kunnan omistama *Taipaleen*

Kuva 14. Ranuan kunnan omistama Taipaleen niityt on virkistyskäytössä. Simojärven ympäristön matkailuyritykset hyötyivät kohteen hoidon aloittamisesta.

niityt (kuva 14). Sille tulisi laatia hoitosuositukset ja neuvotella hoidon aloittamisesta kunnan kanssa. Kohde sijaitsee matkailullisesti merkittävän Simojärven läheisyydessä ja on osittain virkistyskäytössä.

Ranuan kohteista viisi sijaitsee valtionmailla. Kohteista *Kupusen niityllä* on tehty raivaustöitä sekä niitetty vuosina 2006–07. Muiden kohteiden on arvioitu säilyvän jokseenkin kunnossa ilman hoitotoimia, joskaan osalla ei ole päästy lähiaikoina käymään.

3.1.13

Rovaniemi

Rovaniemen tunnetuista perinnebiotoopeista valtakunnallisesti arvokkaat *Ounasjoen suisto* (kuva 22) ja *Patokoski* ovat säilyttäneet arvonsa. Ensin mainitulla laiduntaa hevosia ja lampaita, ja osaa Koivusaaresta niitetään. Jälkimmäisellä laidunnusta on vain pohjoisimmassa saaresta, ja suurin osa saarista on pensoittumassa. Patokosken perinnebiotooppi onkin kiireellisimmän hoitoa tarvitseva kohde Rovaniemen alueella. Toinen pikaisesti hoi-

toa tarvitseva kohde on arvokasta rakennuskantaakin sisältävä paikallisesti arvokas *Uusi Sukula* Kemijoen etelärannalla. Kohteen kedot kasvavat hyvin tiheää lehtipuuta ja männyntaimia, ja sodalta säästynyt talo on suuressa vaarassa lahota (kuva 15).

Rovaniemen kohteista melko kiireellisesti hoidon tarpeessa ovat myös maakunnallisesti arvokkaat tulvaniityt *Marraskosken Niemelä* ja *Varjakan tulvaniityt* Ounasjoella sekä Kemijoen varrella sijaitsevat hakamaiset *Ketturannan niityt* ja *Lapinsaari*. Aikaisemmin maakunnallisesti arvokas *Olkajärven Kenttälä* on pudotettu paikallisesti arvokkaaksi, sillä sen pihakentistä vain pienellä osalla on enää perinnebiotooppiarvoa. Kenttälä on kulttuurihistoriallisen arvonsa vuoksi kuitenkin melko kiireellinen kunnostettava.

Edellä mainittujen kohteiden lisäksi Rovaniemen alueella on lukuisia paikallisesti arvokkaita jokirantojen tulvaniittyjä ja yksi metsälaidun. Valtaosa niistä inventoitiin Ounasjoen alajuoksulle keuhalla 2007 tehdyn LUMO-yleissuunnitelman yhteydessä. Aineiston analysointi ja julkaisu tapahtuu keuhkatalvella 2008, minkä vuoksi sen sisältämät

Kuva 15. Kemijoen rannalla sijaitseva Uusi Sukula on sodassa säästynyt vanha asuinpaikka. Kohteen perinnebiotoopin hoitotoimet edistäisivät myös arvokkaan rakennuskannan säilymistä.

uudet kohteet eivät ole mukana tämän hoito-ohjelman kartoissa ja hehtaarimäärissä. Maastotöiden yhteydessä tarkistetut ennestään tunnetut perinnebiotoopit sen sijaan ovat mukana osittain uusien rajauksin.

3.1.14

Salla

Sallan kunnan alueelta inventoitiin 1990-luvulla ainoastaan kolme perinnebiotooppia. Sitten 2000-luvun alun LIFE-hankkeissa sekä Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien yhteydessä on inventoitu ja otettu hoitoon viisi uutta paikallisesti arvokasta perinnebiotooppia. Uudet kohteet ovat valtionmailla sijaitsevia suo- ja tulvaniittyjä.

Suurimman lisäyksen Sallan alueen tunnettujen perinnebiotooppien lukumäärään on tuonut Lapin ympäristökeskuksessa tehdyt kaksi LUMO-yleissuunnitelmaa (kuva 16). Kellosekä–Aatsingin LU-

MO-selvityksessä vuonna 2005 löytyi uusia perinnebiotooppeja 185,9 hehtaaria. Kohteita oli yhteensä 28, joista hoidossa oli inventointiajankohtana 12. (Kyykkä 2005) Saijan kylän LUMO-selvityksessä löytyi uusia perinnebiotooppeja 44,5 hehtaaria. Kohteita oli 15, joista hoidossa oli vuonna 2007 seitsemän. Lisäksi kahdella on tehty alkukunnostus yty-työnä kesällä 2006. (Kokko 2007) Saijan kylälle valmistui vuonna 2006 luonnonsuojelulain mukainen maisemansuojelualue (Rauhala ym. 2007).

3.1.15

Savukoski

Savukosken kunnan alueella perinnebiotooppien inventointi 1990-luvulla kohdistui yksityismaiden osalta vain Martin kylälle ja Värriöjokivarteen. Kunnan alueelta inventoitiin tuolloin lisäksi kaksi valtionmailla sijaitsevaa perinnebiotooppia. Metsähallitus on sittemmin inventoinut valtionmailta

Kuva 16. Sallan kunnan tunnettujen perinnebiotooppien pinta-ala on yli kymmenkertaistunut Kellosekä–Aatsingin ja Saijan LUMO-yleissuunnitelmien myötä. Kuva on Aatsingista kesältä 2005. Taka-alalla näkyy kunnan ainoa vanhastaan tunnettu yksityisomisteinen perinnebiotooppi. (Kuva: Tanja Kyykkä)

Kuva 17. Savukoskella Värriöjoen varren perinnebiotoopit ovat poikkeuksellisen laajalti laidunkäytössä. Joen etelärannalla on vielä joitakin laiduntamattomia tai alilaidunnettuja kohteita. Kuva on Kirjosen laitumilta, jolla laiduneläinten määrän lisääminen ja taimikon raivaaminen nostaisivat hoidon tasoa.

kymmenen uutta perinnebiotooppia, joista valtaosalle on laadittu hoitosuunnitelmat. Lähes kaikilla on aloitettu tai ollaan lähivuosina aloittamassa hoitotoimenpiteet. Lapin ympäristökeskus laati hoito-ohjeen kesällä 2007 pienelle Savukosken kunnan omistamalle museotilalle Tarkkalassa. Kohteen hoitotoimet aloitettiin välittömästi.

Yksityismailla sijaitsevista tunnetuista perinnebiotoopeista kaksi laaja-alaista tulvaniittyä Värriöjoen pohjoispuolella on hoidossa. Joen eteläpuoleiset perinnebiotoopit eivät ole käytössä tai ovat alilaidunnettuja. Maakunnallisesti arvokkaat *Hirvoassaaren niityt*, *Pukkausniemen tulvaniitty* ja *Värriöjoen suisto* ovatkin kiireellisimmin hoitoa tarvitsevat tunnetut perinnebiotoopit Savukoskella. Paikallisesti arvokkaalla *Kirjosen laitumilla* pitäisi lisätä laidunpainetta (kuva 17). Alueella on useita toimivia maataloja, joiden avulla hoito saattaisi järjestyä. Yksi jokivarren metsälaidun on käyttämättömänä menettänyt arvonsa. Savukoskella perinnebiotooppien hoidon resursseja tulee käyttää myös uusien kohteiden etsimiseen.

3.1.16

Simo

Kesällä 2003 Simon kunnan alueella inventoitiin 39 uutta kohdetta, joiden yhteispinta-ala on noin 200 hehtaaria (taulukko 3). Perinnemaisemat Lapin voimavarana -hankkeen lähtökohtana oli selvittää perinnebiotooppien hoidon senhetkinen tila, lisätä hoidon parissa toimivien tahojen yhteistyötä, järjestää aiheeseen liittyvää koulutusta sekä inventoida tiloilla uusia perinnebiotooppeja (kuva 1). Kohteiden pääasiallinen hoitomuoto oli laidunnus.

Simosta tunnettiin myös entuudestaan paljon perinnebiotooppeja. Näistä 38 kohteesta 16 on tavalla tai toisella edelleen hoidossa. Valtakunnallisesti arvokkailla ja maisemallisestikin merkittävillä *Nikinkari-Sahkarinniemellä* ja *Tiirolan rantalaitumella* on laidunkäyttö jatkunut edelleen. Vanhastaan tunnetuista maakunnallisesti arvokkaista kohteista vain osa on hoidossa. Osalla hoitamattomista kohteista on arvo laskenut paikallisesti arvokkaaksi, mutta yksi aikaisemmin paikallisesti arvokas koh-

de, saaristossa sijaitseva *Pirttisaari*, on kohonnut maakunnallisesti arvokkaaksi.

Simon rannikolla rajatuille LsL 29 §:n tarkoitettamille merenrantaniityille on alettu laatia hoitosuunnitelmia Lapin ympäristökeskuksessa. Peruskunnostustoimia on käynnistetty kolmella kohteella. Niistä *Tiironhiekkan eteläinen merenrantaniitty* (kuva 2) ja *Viantienjoensuun merenrantaniitty* on arvioitu tässä hoito-ohjelmassa maakunnallisesti arvokkaaksi.

Simon rannikolla ja saarissa oleville luonnonsuojelulain tarkoittamille merenrantaniityille sekä Perämeren saarten Natura-alueille ollaan alustavasti suunniteltu lähivuosina hoitotoimia. Näiden kohteiden sijainti ja hehtaanimäärät eivät ole mukana tässä hoito-ohjelmassa.

Taulukko 3.

Simossa vuonna 2003 inventoidut ennestään tuntemattomat perinnebiotoopit.

Arvoluokka	Pinta-ala ha	Kohdetta
V	69,1	7
M	46,7	8
P	109,2	24
yhteensä	225	39

3.1.17

Sodankylä

Sodankylän arvokkaimmista kohteista *Mutenia* ja *Kenttälä* ovat hoidossa. Jälkimmäisessä tosin lampaille annetaan jonkin verran lisärehua, mikä saattaa heikentää perinnebiotoopin arvoa. Kiireellisimmin hoitoa tarvitseva hoitamaton kohde on maakunnallisesti arvokas *Purnumukka* (kuva 18). Myös vanhaa kohdetta *Jeesiön ketoa* voisi tarjota alueen lampuille vuokrattavaksi, mutta ensin tulisi saada yhteys kedon maanomistajiin. *Hangastien niitty* on taajamakohteena jatkuvan rakennusuhun alla, mutta koska hoidolla saattaa olla merkitystä arvokkaan niitylajiston säilymiselle alueen joutomailla ja pientareilla, kannattaa hoito järjestää, mikäli sen kohtuullisella vaivannäöllä saa onnistumaan.

Valtionmailla olevista kohteista lähes kaikki ovat hoidossa. Metsähallitus on inventoinut 1990-luvun jälkeen valtionmailta neljä uutta perinnebiotooppia, joista *Pälven niitty* on valtakunnallisesti ja *Orposen niitty* maakunnallisesti arvokas.

Kuva 18. Purnumukan maakunnallisesti arvokas kohde Sodankylän pohjoisosassa pitäisi saada nopeasti hoitoon. Kylän vanhassa osassa ei ole enää vakituista asutusta, mutta lähistön porutiloilta saattaisi löytyä kohteelle niittäjä.

3.1.18

Tervola

Tervolan valtakunnallisesti arvokkaista kohteista *Kaissaarella* jatkuu hevoslaidunnus entiseen tapaan. Myös *Raanionperän laidun* on kohonnut valtakunnallisesti arvokkaaksi pitkään jatkuneen laidunnuksen vuoksi. Maakunnallisesti arvokkaassa *Lammassaarella* on laidunnettu viime vuosiin saakka ja samanarvoinen *Kostamovaaran rantalaidun* on niinikään hyvässä hoidossa. Kostamovaaran lähistöllä olevat paikallisesti arvokkaat *Yli-Raatikan* kohteet ovat myös hoidossa.

Tervolan kohteista huomattavan monilla laidunnetaan edelleen. Hoidotta on ainoastaan kolme entuudestaan tunnettua perinnebiotooppia, joista yksi on menettänyt arvonsa. Kaksi jäljelle jäävää paikallisesti arvokasta kohdetta *Kuusikon* ja *Kankaan laitumet* sekä *Purolan metsälaidun* ovat Tervolan kunnan kiireellisimmin hoitoa tarvitsevat perinnebiotoopit. Kemijoen saarten arvokkaimpien kohteiden hoidon toteutumista tulee myös seurata, ja mahdollisuuksien mukaan tukea, jotta se jatkuisi samanlaisena tulevaisuudessakin.

3.1.19

Tornio

Tornion maakunnallisesti arvokkaista valtionmaiden kohteista *Pensaskarin* ja *Inakaran kalastustukikohdille* saataneen hoito järjestymään lähivuosina Perämeren kansallispuiston luonnonhoitosuunnitelman valmistumisen myötä (Kulmala 2007). Yksityisomisteiselle maakunnallisesti arvokkaalle *Oravaisensaaren niitylle* tulisi laatia hoitosuunnitelma. Kohdetta hoidetaan tällä hetkellä satunnaisesti kulottamalla ja osittain ruohonleikkurilla (kuva 19). Seuraavaksi kiireellisin on maakunnallisesti arvokas *Korpikylän uusimaan laidun*, joka pajuttuu ja rehevöityy hoidon puutteessa. Lehdon haka ja metsälaidun on tällä hetkellä hoidossa.

Paikallisesti arvokkaista kohteista kiireellisimmin hoitoa tarvitseva on *Juneksen kedot*. Kohteella on katajaisia ketokumpuja, jotka pusikoituvat hiljalleen. Viisi paikallisesti arvokasta kohdetta on tavalla tai toisella hoidossa. Hoidotta on niinikään viisi paikallisesti arvokasta kohdetta.

Kuva 19. Tornion perinnebiotoopeista kiireellisimmin hoitoa tarvitseva kohde on Oravaisensaaren niitty, joka sijaitsee valtakunnallisesti arvokkaalla maisema-alueella ja rajoittuu Tornionjoen–Muonionjoen vesistön Natura 2000 -alueeseen. (Kuva: Maria Väisänen)

Utsjoki

Utsjoen perinnebiotoopeissa on runsaasti valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita kohteita. *Pappilan* ja *Kirkkotupien* kohteet on peruskunnostettu Lapin ympäristökeskuksen toimesta. Kohteiden jatkoahoito on järjestymässä Utsjoen kirkkotupayhdistyksen kautta (kuva 28). Museoviraston omistaman *Välimaan kentän* kohdalla on ajankohdista ympäristökeskuksen toteuttamien peruskunnostustoimien jälkeisen jatkohoidon miettiminen (kuva 31). *Mieraslompolon kedo*n (pohjoisempi tila) omistajan toteuttamia peruskunnostustöitä on tuettu Lapin ympäristökeskuksessa 2000-luvulla, ja kohteen hoito jatkuu edelleen. Maakunnallis-

Kuva 20. Uhanalainen ruijannokiperhonen elää Utsjoen kuivilla lapinkentillä ja hyötyy perinnebiotooppien hoitotoimista. Laji on kuvattu Mieraslompolon kedolla kesäkuussa 2005.

ti arvokkaan *Boaresbäikin niityn* peruskunnostus aloitettiin Lapin ympäristökeskuksen toimesta vuonna 2005 (kuva 30). Kohteen hoitotoimia on nyt tärkeää jatkaa, ettei alkuraivauksen jälkeinen vesominen tukahduta aikaansaataa avoimuutta. Utsjoen kohteista osa on Natura 2000 -verkostossa uhanalaisen ruijannokiperhosen elinympäristönä (kuva 20).

Kiireellisimmin hoitoon saatava kohde on *Mieraslompolon keto ja niitty* (eteläisempi tila), joka tarvitsisi hoitosuunnitelman. Maakunnallisesti erittäin arvokas kohde sijaitsee maisemallisesti merkittävällä paikalla valtatievarressa. Toinen erittäin kiireellisesti hoitoa tarvitseva kohde on maakunnallisesti arvokas *Rávdoskáidin kenttä*, joka sijaitsee Paistunturin erämaa-alueen rajalla. Alueella tarvittaisiin sekä rakennusten kunnostus, ympäristön siivous että perinnebiotoopin hoitosuunnitelma. Tämä kohde voisi olla sopiva myös kansainvälisen työleirin tai muun talkootapahtuman järjestämiseen, mutta haasteena on kohteen sijainti usean kilometrin päässä tieverkosta.

Peruskunnostussuunnitelma tarvittaisiin myös *Mierasjärven* ja *Niemelän* kohteilla. Näille tiloille saattaisi löytyä peruskunnostuksen jälkeen lähitoltta koneellinen niittäjä. *Kevoonsuun niityn* ja *Palomoutkan* tilaa tulee seurata pusikoitumisen varalta. Kevoonsuun valtionmaan puoliskoa hoidetaan Metsähallituksen toimesta. Metsähallitus on myös käynnistänyt Utsjoella yhden uuden kohteen hoitotoimet. *Poroniemen pelto* sijaitsee Karigasniemen pohjoispuolella.

Utsjoella on Lapin perinnemaisemat -julkaisussa huomioitujen kohteiden lisäksi virallisesti inventoimaton perinnebiotooppi ainakin Kevojärven rannalla Kutuniemessä. Keto on osittain Turun yliopistosäätiön ja osittain yksityisen maanomistajan hallinnassa. Turun yliopistosäätiön puoliskoa on hoidettu vuosina 2002–03 Lapin tutkimuslaitos Kevon tutkijoiden toimesta. Lisäksi inventoimattomia perinnebiotoopilta vaikuttavia kohteita ovat Jaakkolan kenttä Patonivasta pari kilometriä pohjoiseen, Mierasjärven pohjoispäässä sijaitseva saari sekä Kevon luonnonpuiston sisällä Kevojoen länsirannalla sijaitseva Maddjokluobalin yksityisomisteinen kenttä. Näiden lisäksi Tsieskulan niittyjen haltija antoi vihjeen Utsjoen länsipuolella Ollilan kohdalla sijaitsevasta mahdollisesti perinnebiotooppiarvoja sisältävästä niitystä. Yllämainitut kohteet eivät ole mukana tässä hoito-ohjelmassa.

3.1.21

Ylitornio

Kainuunkylän saarissa sijaitsevat valtakunnallisesti arvokkaat *Vyönisaari–Niittysaari* ja *Lammassaari* ovat Ylitorniolla kiireellisimmin hoitoa tarvitsevia kohteita (kuva 21). Saariryhmän arvokkaimmille osille onkin tarkoitus suunnata resursseja tulevina vuosina. Saarten kohdalla jokirannassa olevat maakunnallisesti arvokkaat *Pekinpään tulvaniityt* on kohteista myös pikaisesti hoitoa tarvitseva. Vastikään karjanpidon loppumisen vuoksi laiduntamatta jäänyt maakunnallisesti arvokkaaksi kohonnut *Raution haka* säilyttäisi arvonsa, mikäli sille saataisiin nopeasti uudet laiduntajat. Samalla kohtaa tien ja joen välissä olevalta paikallisesti

arvokkaalta *Raution tulvaniityiltä* on niinikään loppunut laidunnus.

Ylitorniolla on 1990-luvulla inventoitu monta paikallisesti arvokasta tulvaniitytä. Ne eivät pääsääntöisesti ole tällä hetkellä hoidossa. Vaikka eläimiä seudulla olisikin, ongelmaksi saatetaan kokea maanomistussuhteet tai maantieteelliset esteet kuten joki tai eläinten kuljetus vilkkaan valtatie ylitse.

Kainuunkylä–Pekinpään LUMO-selvityksessä löytyi uusia perinnebiotooppeja 90 hehtaaria. Uusia kohteita oli 23, ja kohteista 5 hoidossa oli vuonna 2004. Vanhastaan tunnettuja perinnebiotooppeja suunnittelualueella oli 12, ja niistä neljä oli tavalla tai toisella hoidossa. (Juntunen 2005a)

Kuva 21. Kainuunkylän alueella on paitsi useita arvokkaita perinnebiotooppeja, myös valtakunnallisesti arvokas maisema-alue ja kulttuurihistoriallisesti merkittävän ympäristön status. Kuvassa on etualalla Laurin ja Ala-Laurin niityt ja joen rannassa Parparniemen tulvaniityt. Takana näkyvät Kainuunkylän saaret, joiden hoitotoimiin on tarkoitus suunnata resursseja lähivuosina.

3.2

Koko Lapin perinnebiotooppien kiireellisyysjärjestys

3.2.1

Yksityismaiden kiireellisyysluokan I kohteet

Kiireellisyysluokkaan I sijoittuu koko Lapissa yhteensä 18 yksityismaan kohdetta (taulukko 4). Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on 447,5 hehtaaria. Summan tekee suureksi Ylitornion *Kainuunkylän saarten* (V) 335 hehtaarin arvokkaaksi ja kiireellisesti hoitoa tarvitsevaksi luokiteltu ala. Muita suuria kohteita ovat Pelkosenniemen *Keminsaaret* (V), Ounasjoen *Patokoski* (V) Rovaniemellä ja *Värriöjoen suisto* (M) Savukoskella Martin kylässä. Suurista kohteista kaikki ovat laaja-alaisia tulvaniittyjä.

Tulvaniittyjen lisäksi hoitoluokassa I on runsaasti pienialaisia ketoja ja kyläkenttiä. Niitä ovat *Lisman kylän kentät* (M-) ja *Palomaan kenttä* (P+) Inarissa, *Särestöniemi* (V) Kittilässä, *Niittykarin keto* (M) Kemissä, *Siuruanjärven keto* (P+) ja *Taipaleen niityt* (P) Ranualla, *Uusi Sukula* (P) Rovaniemellä sekä *Mieraslompolon niitty ja keto* (eteläisempi tila) (M+) ja *Ravdoskaidin kenttä* (M-) Utsjoella.

Vaikka kohteista kaikki ovat ennen kaikkea perinnebiotooppina arvokkaita, on niiden kiireellisyysluokituksella myös muita perusteita. Esimerkiksi Lisman kylän kentillä ja Taipaleen niityillä on merkittävää se, kuinka pienellä resursipanostuksella saataisiin paljon tulosta aikaan. Palomaan kentällä ja Särestöniemen kohteella on maisemallista ja kulttuurihistoriallista merkitystä ja sitä kautta myös matkailullisia arvoja. Mieraslompolon niityn ja kedon kohdalla täyttyvät

Taulukko 4.

Kiireellisyysluokan I kohteet yksityismailla. Järjestysnumerot viittaavat liitekarttojen kohdenumeroihin ja tukikelpoisuus viittaa maanomistajaan.

Kunta	Järjestysnro	Kohde	Arvo-luokka	Pinta-ala, ha	Kiireellisyys	Hoito-suunnitelma	Tuki-kelpoisuus
Inari	20	Lisman kylän kentät	M-	3,1	I	ei	on
Inari	22	Palomaan kenttä	P+	3,6	I	ei	ei
Kemi	33	Niittykarin keto	M	3,3	I	ei	ei
Keminmaa	40	Uuden kirkon niitty	V	0,4	I	ei	ei
Keminmaa	41	Vanhan kirkon niitty	V	0,5	I	ei	ei
Kittilä	52	Särestöniemi	V	4,8	I	ei	ei
Pelkosenniemi	81	Keminsaaret	V	26,2	I	osa	osa
Pello	85	Ratasjärven Sältinki	V	8,0	I	ei	on
Ranua	122	Siuruanjärven keto	P+	2,4	I	ei	ei
Ranua	126	Taipaleen niityt	P	1,4	I	ei	ei
Rovaniemi	137	Patokoski	V	24,8	I	ei	osa
Rovaniemi	151	Uusi Sukula	P	2,9	I	ei	ei
Savukoski	167	Värriöjoen suisto	M	13,3	I	ei	ei
Tornio	291	Oravaisensaaren niitty	M-	5,7	I	ei	osa
Utsjoki	304	Mieraslompolon niitty ja keto	M+	1,7	I	ei	ei
Utsjoki	307	Ravdoskaidin kenttä	M-	2,7	I	ei	osa
Ylitornio	317	Vyönisaari - Niittysaari ja Lammassaari	V	335,0	I	HKS	ei
Ylitornio	319	Raution haka	M-	7,7	I	ei	ei
Yhteensä, ha				447,5			

edellä mainituista perusteista kaikki. Uusi Sukula, Siuruanjärven keto ja Rávdoskáidin kenttä taas ovat kiireellisiä arvokkaan kasvillisuustyypin voimakkaan pusikoitumis- ja sammaloitumiskehityksen vuoksi.

Keminmaassa sijaitsevat *Uuden kirkon niitty* ja *Vanhan kirkon niitty* ovat kuivia ketoja. Ne ovat kiireellisyysluokassa I todellisessa häviämiskaavassa olevan kaksivuotisen siemenpankittoman ketokatteron (kuva 7) esiintymisen vuoksi. Molemmilla kohteilla on lisäksi maisemallista ja matkailullista arvoa.

Maisemallisesti merkittävillä paikoilla sijaitsevat Pellon *Ratasjärven Sältinki (V)* ja Ylitornion *Raution haka (M-)* on luokiteltu tähän kiireellisyysluokkaan, sillä niiden laidunkäyttö on loppunut aivan vastikään. Kohteiden hoidon välitön jatkuminen säästäisi huomattavasti resursseja, kun niillä ei tarvitsisi tehdä raskaita alkukunostustöitä.

3.2.2

Yksityismaiden kiireellisyysluokan II kohteet

Kiireellisyysluokassa II on Lapissa 42 yksityismaan kohdetta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on 480,7 hehtaaria (taulukko 5). Joukon suurin kohde on 165,8 hehtaarin valtakunnallisesti arvokas tulvaniitty *Ounasjoen suisto* (kuva 22) Rovaniemellä. Kohde on hoitoluokassa II, koska se on jo osittain laidunkäytössä. Kokonaisuus kaipaisi kuitenkin raivausta ja laajempia laidunnustoimia.

Muut hoitoluokan II kohteet ovat pääasiassa tulvaniittyjä Ounas-, Kemi- ja Tornionjokien varsilla. Muita tämän hoitoluokan suuria kohteita ovat 20 hehtaarin *Suonttajärven niityt (P+)* Enontekiöllä ja samansuuruinen vaillinaisesti inventoitu laidunalue Simon saariston *Tiurasessa (V)*. Paikallisesti arvokkaita kohteita on tähän hoitoluokkaan nostettu mukaan, jos niillä on merkitystä maisemallisina kohteina tai jos ne pusikoituvat huomattavan nopeasti.

Kuva 22. Kiireellisyysluokassa II on runsaasti laajoja tulvaniittyalueita. Ounasjoen suisto on luokan ainoita valtakunnallisesti arvokkaita kohteita. Se on sijoitettu tähän luokkaan, sillä se on osittain laidunkäytössä. (Kuva: Marjut Kokko)

Taulukko 5.

Kiireellisyysluokan II kohteet yksityismailla. Järjestysnumerot viittaavat liitekarttojen kohdenumeroihin.

Kunta	Järjestysnro	Kohde	Arvoluokka	Pinta-ala, ha	Kiireellisyys
Enontekiö	4	Ketomella	M+	7,0	II
Enontekiö	8	Suonttajärven niityt	P+	20,0	II
Kemi	35	Kalkkinokan keto	P	1,0	II
Keminmaa	43	Kapernaumin lammashaka	P+	0,6	II
Kittilä	53	Lomajärvi	M	6,8	II
Kittilä	57	Hossan niityt	P+	18,0	II
Kittilä	58	Kaukonen	P+	3,0	II
Kittilä	59	Lassinpalon lammaslaidun	P+	3,6	II
Kittilä	60	Pokan tila	P+	2,5	II
Kittilä	61	Tuulirannan tulvaniityt	P+	3,0	II
Kittilä	64	Riikonkosken saaristo	P	20,0	II
Muonio	77	Toras-Siepin rantaniitty	M-	0,9	II
Muonio	79	Pakajärvi	P	2,5	II
Pelkosenniemi	83	Kairalan niityt	M-	23,2	II
Pello	87	Ratasjärven Vuopionlantto	M	9,0	II
Pello	90	Ratasjärven Hakalan tulvaniityt	P-	6,8	II
Posio	104	Kuloharjun Koloahon niitty	P	0,6	II
Posio	109	Päätalonniitty	P	2,7	II
Ranua	120	Hervanvaaran pihaniitty	P+	0,5	II
Rovaniemi	136	Ounasjoen suisto	V	165,8	II
Rovaniemi	138	Marraskosken Niemelä	M	6,7	II
Rovaniemi	139	Varjakan tulvaniityt	M	29,4	II
Rovaniemi	141	Lapinsaari	P+	2,9	II
Rovaniemi	147	Ketturannan niityt	P	0,7	II
Rovaniemi	150	Olkajärven Kenttälä	P	2,8	II
Savukoski	165	Lakelan tulvaniitty	M	3,6	II
Savukoski	171	Pukkausniemen tulvaniitty	M-	8,0	II
Simo	193	Tiuranen	V	19,6	II
Simo	202	Hiltulan lammaslaitumet	M	4,0	II
Simo	224	Kalliokosken rantalaidun	P	1,4	II
Simo	236	Ranta-Mikkolan laidun	P	0,7	II
Simo	250	Sarven laitumet	P-	5,8	II
Sodankylä	266	Purnumukka	M-	3,0	II
Tornio	290	Korpikylän Uusimaan laidun	M-	2,9	II
Tornio	295	Juneksen kedot	P	1,9	II
Utsjoki	311	Mierasjärven kentät	P	5,5	II
Utsjoki	312	Niemelän niitty	P	2,5	II
Ylitornio	318	Pekapään tulvaniitty	M+	35,1	II
Ylitornio	322	Raution tulvaniitty	P+	9,7	II
Ylitornio	325	Jänkkävainion tulvaniitty	P	9,7	II
Ylitornio	327	Laurin ja Ala-Laurin niityt	P	2,3	II
Ylitornio	328	Parpaniemen tulvaniityt	P	25,0	II
Yhteensä, ha				480,7	

3.2.3

Metsähallituksen kohteiden priorisointi

Lapin läänin alueen valtionmaiden perinnebiotooppien hoidon järjestämistä on pohdittu Metsähallituksessa (Kulmala 2007). Hoitosuunnitelma valtionmaalla sijaitsevasta 82 kohteesta on laadittu tavalla tai toisella 46 perinnebiotoopille. Suunnitelmattomista kohteista 12:lla ei ole välitöntä tarvetta hoitosuunnitelman laatimiselle. Tähän ryhmään kuuluvat esimerkiksi käytössä olevat poroerotuspaikat (kuva 26) ja osa laaja-alaisista suoniityistä (ks. 5.1.1).

Taulukossa 6 on lueteltu ne 25 valtionmaiden kohdetta, joilla ei vielä ole hoitosuunnitelmaa. Priorisointi on esitetty järjestysnumeroin erotuksena

yksityismaiden kiireellisyysluokituksesta, sillä sen perusteet ovat erilaiset. Luokkaan 1. on sijoitettu ne Metsähallituksen kohteet, joilla on suunniteltu käytävän tai laadittavan hoitosuunnitelma vuosien 2007–08 aikana. Luokassa 2. ovat muut hoitosuunnitelmattomat kohteet.

Hoitamattomien kohteiden hoitoon saamisessa vastaan tulevat yleensä kysymykset resurssien riittävydestä. Metsähallituksessa on priorisoitu todellisessa hoitotarpeessa olevien kohteiden hoitoa ja jätetty esimerkiksi laajojen suoniityjen hoito toistaiseksi vähemmälle. Niitä ja joitakin laajoja tulvaniittyjä on kuitenkin hoidettu pienimuotoisesti muun muassa LIFE-hankkeiden kuten *Tikankontin ja lettorikon suojele Pohjois-Suomessa* ja *Keski-Lapin linnustollisesti arvokkaat aapasuot* yhteydessä.

Taulukko 6.

Metsähallituksen perinnebiotoopit, joilla ei vielä ole hoitosuunnitelmaa. Järjestysnumerot viittaavat liitekarttojen kohde-numeroihin.

Kunta	Järjestysnro	Kohde	Pinta-ala, ha	Nyk.arvo	Priorisointi
Sodankylä	262	Alaponku, Moskun talon ja Hietalan niityt	2,6	M+	1.
Savukoski	174	Arajoen tulvaniitty	1,0	P+	1.
Enontekiö	9	Eteläinen Proksinkenttä	1,9	P	1.
Simo	203	Hömmönojan suoniitty	5,4	M	1.
Enontekiö	6	Naapajärven seisotusniemi	2,8	P+	1.
Ranua	125	Paasonjoen suoniitty	11,9	P	1.
Enontekiö	12	Pohjoinen Proksinkenttä	0,5	P	1.
Savukoski	176	Pyhäjoen Alatammen niitty	2,5	P+	1.
Enontekiö	7	Pöyrisjärven kalakenttä	1,0	P+	1.
Rovaniemi	143	Saittajärven kalakenttä	0,4	P+	1.
Enontekiö	10	Hirvasvuopion kenttä	3,6	P	2.
Ranua	117	Itseojan valuntaniitty	83,4	V	2.
Ranua	128	Kaijonojan suoniitty	12,0	P-	2.
Posio	96	Karipuron suoniitty	7,3	P+	2.
Posio	105	Konttila	3,2	P	2.
Posio	108	Mieronpaise	22,1	P	2.
Enontekiö	13	Naltijärven kenttä	2,3	P-	2.
Enontekiö	11	Nierijärven kenttä	2,3	P	2.
Enontekiö	14	Nieritalon kenttä	1,8	P-	2.
Ranua	132	Näätähaara	1,2	P-	2.
Salla	159	Piessanniitty	10,0	P	2.
Posio	100	Rytitunturin suoniitty	2,1	P+	2.
Salla	154	Savilammen suoniitty	2,6	M+	2.
Inari	28	Solojärven Ahkioniemi	2,3	P	2.
Posio	101	Väätimön torppa	0,4	P+	2.
Yhteensä, ha			186,6		

3.2.4

Hoidossa olevien kohteiden seuranta

Hyvässä hoidossa olevat kohteet on jätetty tässä hoito-ohjelmassa kiireellisyysluokituksen ulkopuolelle. Tällä on pyritty siihen, että huomio kohdentuisi täysin vailla hoitotoimia oleviin arvokkaimpiin kohteisiin. Yksityismailla arvokkaidenkin hoitokohteiden hoidon jatkuminen on aina epävarmaa ja riippuu hoidon toteuttajan halusta ja resursseista.

Perinnebiotoopin arvon säilymisessä keskeisenä tekijänä on pysyvä hoitojatkumo. Tämän vuoksi hyvässä hoidossa olevien kohteiden hoidon tasoa ja jatkumista on seurattava tietyin aikavälein. Valtakunnallisesti arvokkaiden kohteiden hoidon tasoa ja jatkumista on seurattava vuosittain. Mikäli hoitojatkumo katkeaa, on hoito pyrittävä aloittamaan uudelleen muutaman vuoden sisällä. Maakunnallisesti arvokkaiden kohteiden osalta hoitotason ja -jatkumon seuranta tulee tehdä muutaman vuoden välein. Hoidon loputtua uudelleen aloittamisen pitäisi tapahtua viiden vuoden sisällä. (Kekäläinen 2003)

3.3

Menetetty kohteet

Koko Lapin alueelta on menetetty 1990-luvun jälkeen 32 perinnebiotooppia (kuva 24, taulukko 7). Menetettyjen kohteiden yhteispinta-ala on 102,1 hehtaaria. Kaksi kolmasosaa kohteesta on luokiteltu aikaisemmin P-:ksi. Useimmiten tällainen kohde on katsottu menetetyksi, mikäli kohteen tila on huonontunut vuosien kuluessa ja umpeenkasvun edetessä. Joskus kohde on saatettu kyntää pelloksi kuten *Sarmijärven niitty* Inarissa tai joskus se on muuttunut laiduneläinten lisäruokinnan vuoksi arvottomaksi kuten *Järvikummun haka* Pellossa (kuva 23).

Menetettyjen kohteiden joukossa on myös kaksi aikaisemmin P+:ksi luokiteltua kohdetta. Niistä *Haapalan laidun* Sodankylässä on menettänyt arvonsa Sattasen tekoaltaan aiheuttaman vedennousun ja sitä seuranneiden ympäristötöiden vuoksi. *Auttijoen suu* Rovaniemellä sen sijaan on perinnebiotooppina arvoton voimakkaan pusikoitumisen ja toisaalta valjastetun Kemijoen arvaamattoman vedenpinnanvaihtelun vuoksi.

Kuva 23. Pellon Järvikummun haka on menettänyt arvonsa laiduneläinten lisäruokinnan vuoksi. Kohteella on kuitenkin edelleen maisemallista arvoa.

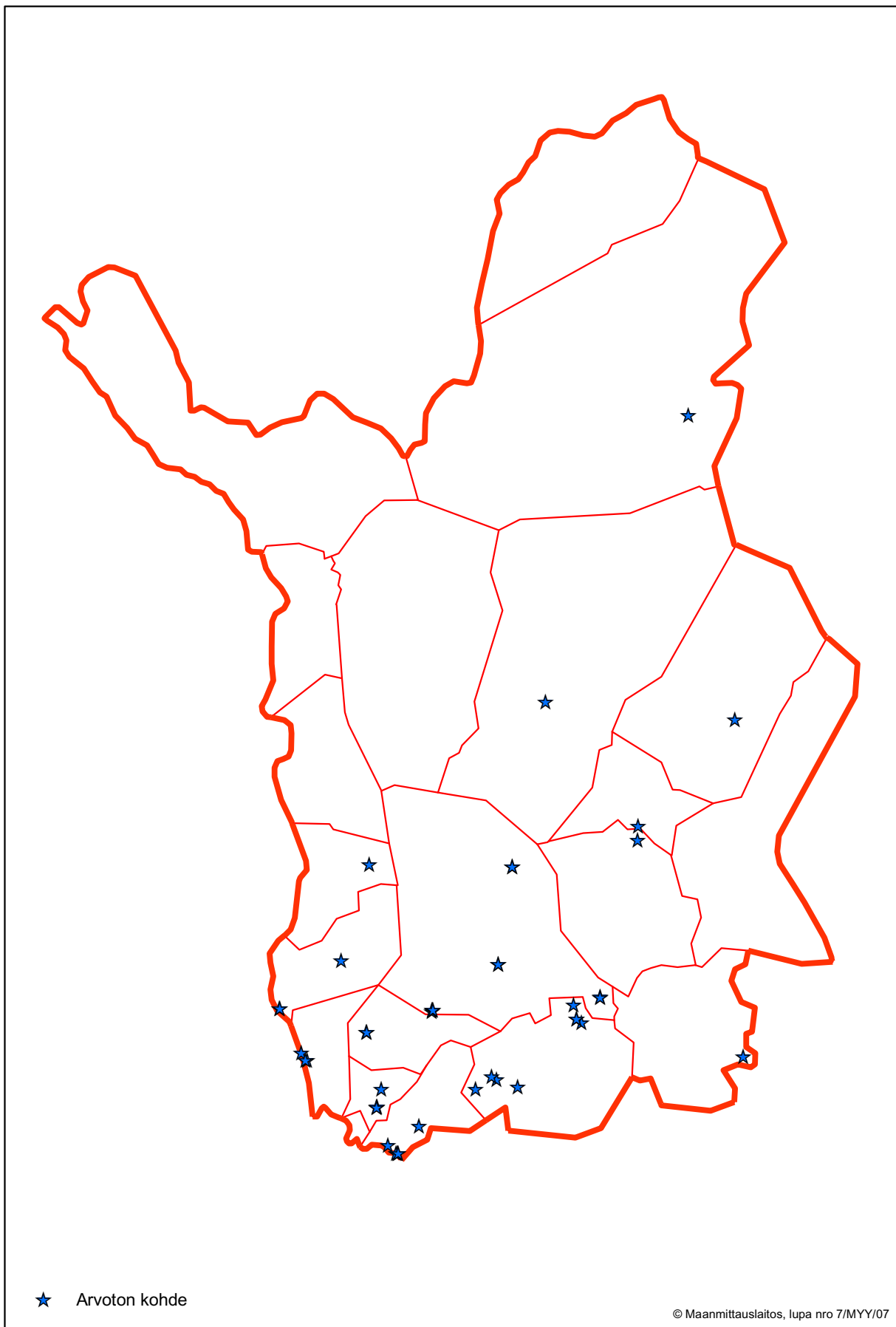
Menetettyjen kohteiden listasta on nähtävissä ero Etelä-Lapin ja Pohjois-Lapin kuntien välillä. Seitsemän pohjoisimman kunnan alueilla ei ole kuin yhteensä kolme menetettyä perinnebiotooppia, kun taas Simossa, Torniossa, Kemissä, Keminmaalla, Posiolla ja Ranualla niitä on yhteensä 17 eli yli puolet koko Lapin menetetystä kohteista. On selvää, että tähän vaikuttaa asutustiheys eli se, että Etelä-Lapissa kohteita on alunperinkin ollut enemmän, mutta toinen merkittävä syy eroon löytynee kasvukauden pituudesta: Pohjois-Lapissa kohteet pusikoituvat hitaammin. Ne myös sijaitsevat usein keskellä porolaitumia, jolloin satunnainen laidunnuspai-

ne hidastaa kohteiden pusikoitumista. Lisäksi esimerkiksi Enontekiön arvokkaimpien kohteiden käyttö poroerotuspaikkana ei ole muuttunut suuntaan eikä toiseen kuluneen kymmenen vuoden aikana.

Ranuan kunnassa on kaikkein eniten menetettyjä perinnebiotooppeja. Kunnan alueella inventoitiin 1990-luvulla 19 yksityisomisteista, yksi kunnan omistama sekä kuusi valtionmailla olevaa perinnebiotooppia, ja nyt kohteista seitsemän on menetetty. Ranualla arvonsa on menettänyt useimmiten P-:ksi alun perin arvotettu laidun, jolta laidunnus on loppunut kuluneen kymmenen vuoden aikana. Jotkut kohteista on otettu viljelykäyttöön.

Taulukko 7.
Menetetyt perinnebiotoopit Lapin läänin alueella.

Kunta	Kohde	Ent. arvoluokka	Ent. pinta-ala, ha
Inari	Sarmijärven niitty	P	1,4
Kemijärvi	Raudastenputaan tulvaniitty	P	3,7
Keminmaa	Kapernaumin niityt	P-	1,1
Keminmaa	Saavanojan niityt	P-	1,4
Pelkosenniemi	Saukkoputaan tulvaniityt	P	3,0
Pello	Järvikummun haka	P-	0,6
Posio	Lohirannan rantaniitty	P-	2,9
Ranua	Könkäänojan suun rantalaidun	P-	1,8
Ranua	Louhelanahon laitumet	P	3,1
Ranua	Nuupasjoen tulvaniitty	P-	1,4
Ranua	Piittisjärven Korpelan laidun	P-	2,2
Ranua	Putkivaaran Pellonpään haka	P-	0,4
Ranua	Raivion metsälaidun	P-	27,7
Ranua	Ruonakosken rantalaidun	P-	1,9
Rovaniemi	Auttijoen suu	P+	3,6
Rovaniemi	Ellilän laitumet	P	2,5
Rovaniemi	Sauvonniemen niityt	P	1,9
Rovaniemi	Viirin niitty	P	0,2
Savukoski	Saukkoniemi	P	5,8
Simo	Pahnilan laitumet	P	2,7
Simo	Huttulan laidunmetsä	P-	1,3
Simo	Jokipään niityt	P-	0,8
Simo	Rantalan lammaslaidun	P-	2,1
Simo	Sakkaran lammaslaidun	P-	2,1
Simo	Simonniemen hevoshaka	P-	2,4
Sodankylä	Haapalan laidun	P+	6,1
Tervola	Koivulan metsälaidun	P-	8,0
Tornio	Kariniemen tulvaniitty	P-	4,7
Tornio	Keräsenlammen niitty	P-	1,6
Tornio	Yli-Hurun niitty	P-	0,4
Ylitornio	Hianpään niitty	P	2,9
Ylitornio	Niemen laitumet	P-	0,5
Yhteensä, ha			102,14

Kuva 24. Menetettyjen kohteiden sijainnista näkyy niiden painottuminen Etelä-Lappiin. (Kuva: Kaisa Puolamaa)

4 Perinnebiotooppien hoidon haasteet

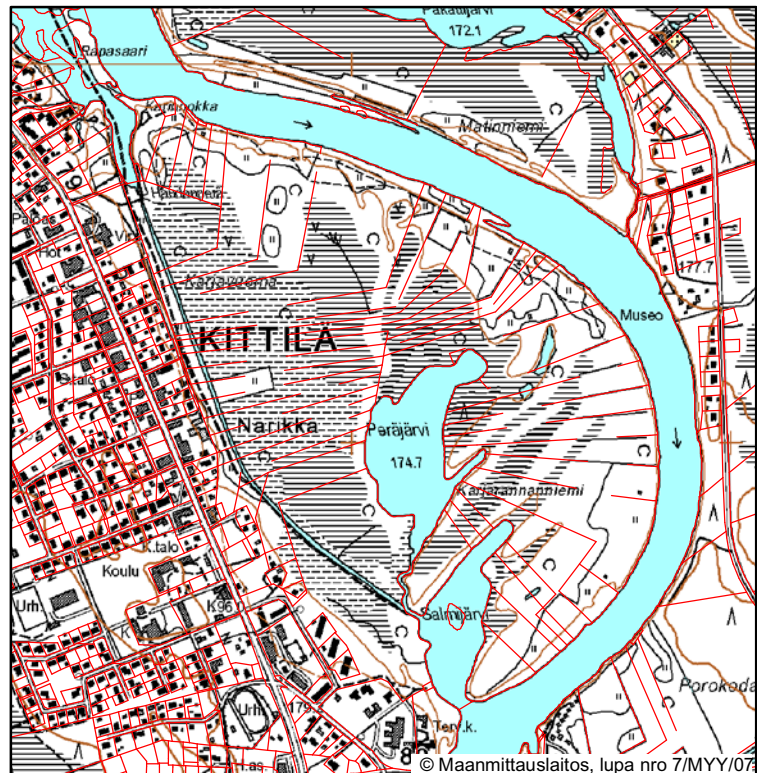
Lapissa suurin haaste perinnebiotooppien hoidossa on väestön ikääntyminen ja seutujen autioituminen. Kylillä ei tämän vuoksi ole enää luonnollista tarvetta laidunalueille eikä toisaalta työvoimaa hoidon fyysiseen toteuttamiseen. Vanhat niittyalueet ovat usein suurten perikuntien hallinnassa, eivätkä niiden kaukana asuvat omistajat ole välttämättä kiinnostuneita hoitamaan pusikoituvia maitaan. Arvokkaat laajat niittyalueet kuten esimerkiksi Kainuunkylän saaret ja Kittilän kirkonkylän lammaslaidun ovat yleensä maanomistussuhteiltaan hyvin sirpaleisia (kuva 25), ja kokonaisuuksien hoitoon saaminen vaatii valtavan suuren työmäärän.

Onnistumisiakin on tämäntyyppisillä alueilla Lapissa koettu. Kittilässä 32 maanomistajaa, joista osa on perikuntia, on vuokrannut vanhat niittypalstansa lammaslaitumeksi. Tuloksena on hoidettu 113 hehtaarin alue Kittilän kirkonkylän tuntumassa (kuvat 3 ja 25). Muonion Rukomasaarella vastaava onnistuminen Lapin ympäristökeskuksen tukemissa vuokrausneuvotteluissa on saanut aikaan 101 hehtaarin lampailta hoidetun tulvaniityn.

Ylä-Lapissa Utsjoella ja Inarissa on haasteena maatalojen vähäisyys. Porotiloista vain harva täyttää maatalouden ympäristötuen erityistuen saamisen ehdot. Lainalampaita olisi satamäärin muutaman kymmenen kilomerin päässä valtakunnanrajan toisella puolen, mutta kansainväliset rajasopimukset tekevät eläinten siirron käytännössä mahdottomaksi (Elintarviketurvallisuusvirasto 2007). Lampaiden tuontia Etelä-Lapista on pienimuotoisesti yritetty, mutta vastaan tulee kysymykset valvonnan järjestämisestä. Keski-, Etelä- ja Itä-Lapissa kukoistava lammastalous edistää perinnebiotooppien hoitoa vain niillä alueilla, joilla suuria lammastiloja on. Esimerkiksi Sodankylän ja Simon kohteista suuri osa on saatu laidunnukseen näiden lampurien avulla. Suurimmilla tiloilla ongelmaksi perinnebiotooppien hoitomielessä tulee jo sopivien kohteiden löytyminen kohtuullisen etäisyyden päästä tilakeskuksesta.

Paikoitellen ongelmia asianmukaiseen hoitoon saamiseen tuo myös maanomistajien sitkas halu lannoittaa arvokkaita perinnebiotoopejaan. Tämän seurauksena tuoreista kukkaniityistä tulee 10 vuodessa nurmilauhamättäikköjä, joita ei taloudellisessa mielessä kannalta enää hoitaa niittämällä ennen kuin ne on kynnetty ja kylvetty. Kukkivaa nurmilauhaa eli pilliheiniä eli sääreikästä ei syö edes poro.

Ongelman oikeanlaisten kohteiden hoitoon saamiselle luo myös tämänhetkinen maatalouden ympäristötuen erityistukien lausuntovaiheen ruuhkautuminen. Kun lähes sata lausuntopyyntöä tulee yhtä aikaa alueelliseen ympäristökeskukseen henkilöille, joilla ei ole erikseen osoitettua aikaa perehtyä tukihakemuksiin niiden vaatimilla tarkkuudella, suurimpaan osaan hakemuksista lausunto joudutaan tekemään ilman maastokäyntiä. Tämä aiheuttaa sen, että tukiresursseja saattaa ohjautua myös alueille, joilla ei todellisuudessa ole suurta perinnebiotooppiarvoa.

Kuva 25. Lapin suurten jokien tulvaniityillä maanomistus on maankäyttöhistorian vuoksi usein hyvin sirpaloitunut. Tämän vuoksi osa maanomistajista ei edes tiedä omistavansa arvokasta perinnebiotooppia. (Kuva: Kaisa Puolamaa)

5 Hoidon edistäminen

5.1

Hoidon edistäminen ja hoitovastuun jakautuminen erilaisilla kohteilla

Luonnontieteellisestä näkökulmasta perinnebiotoopit voidaan jakaa perinnebiotooppityyppeihin kuten ketoihin, tuoreisiin niittyihin, hakamaihin tai metsälaitumiin. Hoidon järjestämisen kannalta merkityksellisimmän eron eri perinnebiotooppien välillä muodostaa kuitenkin maanomistussuhteet. Perinnebiotooppityypit vaikuttavat hoidon järjestämiseen vasta maanomistussuhteiden jälkeen.

Ympäristöministeriön ohjeen (Suominen & Kekäläinen 2004) mukaan päävastuu perinnebiotooppien hoidosta on aina maanomistajalla tai haltijalla. Lapin alueella valtionmailla sijaitsee 25 % kohteista. Pinta-alallisesti perinnebiotoopeista 15 % on valtionmaalla. Loput kohteista sijaitsee pääasiassa yksityisillä mailla. Pieni osa arvokkaista perinnebiotoopeista on jakokuntien, seurakuntien tai kuntien omistamia.

5.1.1

Metsähallituksen hallinnassa olevat kohteet

Metsähallituksen hallinnassa on Lapin läänin alueella 82 perinnebiotooppia. Niiden yhteenlaskettu pinta-ala on 454,4 hehtaaria. Taulukosta 8 käy ilmi kohteiden nykyinen arvoluokka ja pinta-ala, hoitosuunnitelmatilanne sekä 2000-luvun hoito tai käyttötilanne. Suurin osa valtionmaiden kohteista on Metsähallituksen Lapin luontopalvelujen vastuulla, mutta osa Etelä-Lapin kohteista on luontopalvelujen aluejaon vuoksi Pohjanmaan luontopalvelujen hallinnassa. Metsähallituksessa on koottu tiedot kaikista Lapin läänin alueella olevista kohteesta raportiksi (Kulmala 2007).

Valtionmaiden erityiskohteita ovat vanhat ja toisaalta yhä käytössä olevat poroerotuspaikat (kuva 26) ja kaukana teistä sijaitsevat laajat suoniityt. Lisäksi on joitain valtiolle kuuluvia vanhoja asuincenttiä ja tulvaniittyjä. Vanhoja asuincenttiä on esimerkiksi Lemmenjoen kansallispuiston alueella.

Metsähallituksen kohteista on moni hyvässä hoidossa. Osaa kohteista hoidetaan niittämällä vuosittain tai joka toinen vuosi. Osa kohteista on vuokrattu yksityisille erityistukikelpoisille viljelijöille, ja niitä hoidetaan sekä niittämällä että lai-

duntamalla. Yli puolella kohteista on olemassa hoitosuunnitelma, ja hoitosuunnitelmien tekoa jatketaan vuosittain (ks. 3.2.3).

5.1.2

Kuntien, seurakuntien, jakokuntien, yhtiöiden ja yhteisöjen omistamat sekä niihin rinnastettavat kohteet

Lapissa kunnat omistavat vain joitakin tunnettuja perinnebiotooppeja. Seurakuntien omistuksessa on myös muutama, mutta sitäkin merkittävämpi kohde kuten Pielpajärven erämaakirkko, Utsjoen Pappilan niitty ja Keminmaan kirkkojen niitty (kuva 7). Näistä kohteista Pielpajärven erämaakirkon kenttää hoidetaan monen eri tahon yhteistyönä järjestämällä vuosittaisilla niittotalkoilla (kuva 27). Seurakuntien omistamat kohteet ovatkin yhteisöllisluontoisen maanomistuksensa suhteen oivallisia kohteita talkoiden järjestämiseen. Utsjoen Pappilan niityn hoito on siirtymässä Lapin ympäristökeskuksen vastuulta Utsjoen kirkkotupayhdistykselle erityistukimahdollisuuden turvin (kuva 28). Joinakin vuosina Utsjoen perinnebiotooppien hoitotöissä on ollut mukana talkoolaisia paikallisista hankkeista. Keminmaan seurakunnan kohteilla on ollut kertaluotoiset hoitotalkoot vuosia sitten, mutta hoito ei kuitenkaan ole johdonmukaista ja jatkuvaa. Keminmaan kirkkojen niityt ovat hoitosuunnitelmien tekemisen priorisoinnissa aivan etusijalla.

Jakokunnilla on perinnebiotooppeja lähinnä Meri-Lapin rannikolla. Kohteista moni on hyvässä hoidossa lammaslaitumena. Yhtiöistä merkittävin perinnebiotooppien omistaja on Kemijoki Oy, jolla on runsaasti hallussaan tulvaniittyjä ja perinnebiotooppisaaria rakennettujen jokien varsilla. Kemijoki Oy:n edustajan mukaan saarista kaikki vuokratavissa olevat on vuokrattu yksityisille laitumiksi (Timo Asplund, suullinen tieto 2007). Ounasjoen alajuoksulla LUMO-suunnittelualueella olevien jokiyhtiön maiden tilannetta kannattaisi kuitenkin arvioida suunnitelman valmistuttua uudelleen. Jakokuntien ja yhtiöiden ensisijainen perinnebiotooppien hoitomuoto onkin vuokraaminen yksityisille erityistukikelpoisille viljelijöille tai perinnebiotooppien hoidosta kiinnostuneille yhdistyksille. Jakokunnat ovat yleensä myötämielisiä kohteidensa hoidon järjestämiseen. Simon rannikolla jakokuntien edustajien halukkuutta osallistua kohteidensa peruskunnostustalkoisiin kannattaa myös tiedustella.

Kuva 26. Enontekiöllä Tarvantovaaran erämaa-alueella sijaitsevalla valtakunnallisesti arvokkaalla Salvasjärven perinnebiotoopilla ei tarvita hoitotoimia. Se on monien muiden poroerotuspaikkojen lailla perinteisessä poroelinkeinon käytössä ja säilyy siten avoimena.

Kuva 27. Pielpajärven erämaakirkon perinnebiotoopilla Inarissa järjestetään vuosittain monen eri tahon yhteistyönä niittotalkoot. Hoidon järjestelyvastuu on Metsähallituksen Lapin luontopalveluilla ja käytännön järjestelyt hoitaa Ylä-Lapin luontokeskus Siida. (Kuva: Mia Vuomajoki)

Taulukko 8.

Metsähallituksen hallinnassa olevat perinnebiotooppikohteet Lapin läänin alueella. Järjestysnumerot viittaavat liitekarttojen kohde-
numeroihin.

Kunta	Järjestysnro	Kohde	Nyk.arvo	Pinta-ala, ha	Hoito- suunnitelma	Käyttö- ja toimenpiteet
Ranua	117	Itseojan valuntaniitty	V	83,4	MH	ei
Enontekiö	1	Kalkujärven kentät	V	5,8	ei tarvetta	käytössä
Posio	92	Pajupuron tulvaniitty	V	7,2	MH	niitetään (0.4 ha MH:n alalla)
Sodankylä	261	Pälven niitty	V	3,3	MH	niitto (2 ha)
Enontekiö	2	Raittijärven kentät	V	6,8	ei tarvetta	käytössä
Posio	93	Ruostepuron (=Määtän) tulvaniitty	V	3,0	MH	raivaus (v.01-05), niitto
Enontekiö	3	Salvasjärven kentät	V	5,8	ei tarvetta	käytössä
Kemi	32	Selkäsarven kalastajakylä	V	35,0	MH	lammaslaidun
Sodankylä	262	Alaponku, Moskun talon ja Hietalan niityt	M+	2,6		ei
Utsjoki	303	Kevon suun niitty	M+	2,7	MH	niitto ja laidunnus
Inari	15	Raja-Joosepin kenttä	M+	1,2	MH	niitto, kulotus(99), saari raivattu(00)
Salla	154	Savilammen suoniitty	M+	2,6		ei
Simo	203	Hömmönojan suoniitty	M	5,4		ei
Sodankylä	263	Lepolan niityt	M	2,7	MH	niitto
Inari	16	Nuorgaminsavun kenttä	M	1,0	MH	satunn. porojen laidun
Tornio	288	Pensaskarin kalastustukikohta	M	0,6	MH	laidunnus ja raivaus?
Enontekiö	5	Puolitaival	M	3,3	MH	niitto, kulotus
Posio	94	Rauvuslammen suoniitty	M	5,7	ei tarvetta	säily ilman toimia
Inari	18	Sallivaaran poroerotus	M	2,3	MH	niitto (0,7 ha), vesojen poisto tarvitt.
Posio	95	Uusisuo	M	13,9	ei tarvetta	säily ilman toimia
Tornio	289	Inakaran kalastustukikohta	M-	0,6	MH	laidunnus?
Kemi	34	Iso Huiturin kalastustukikohta	M-	0,4	MH	raivaus, niitto, (laidunnus v.08)
Inari	19	Kaapin Jounin kenttä	M-	2,1	MH	niitto, kulotus
Savukoski	169	Kuoskuvaaran poroerotuspaikka	M-	3,5	ei tarvetta	käytössä
Savukoski	170	Marjala	M-	3,8	MH	niitto, jälkilaidunnus 2006->
Kittilä	55	Näätävuoman suoniitty	M-	18,0	MH	niitto (7 ha)
Sodankylä	265	Orposen niitty	M-	1,5	MH	niitto (1,3 ha)
Inari	21	Ritakosken kenttä	M-	0,4	MH	niitto
Kittilä	56	Sammaselän poroerotuspaikka	M-	8,6	MH	niitto (0.3 ha), loput erotuskäytössä
Savukoski	172	Sieriäisensuu	M-	8,2	MH	laidunnus
Sodankylä	267	Vuomaselän poroerotuspaikka	M-	17,0	ei tarvetta	käytössä
Savukoski	173	Välitalo	M-	3,3	MH	niitto, jälkilaidunnus 2006->
Muonio	78	Alaniitty	P+	1,1	MH	niitto (+ varpujen poisto)
Savukoski	174	Arajoen tulvaniitty	P+	1,0		ei
Posio	96	Karipurun suoniitty	P+	7,3		ei
Ranua	121	Kupusen niitty	P+	0,5	MH	raivaus (0,3 ha), niitto
Enontekiö	6	Naapajärven seisotusniemi	P+	2,8		ei
Posio	99	Piippukallion tulvaniitty	P+	3,6	MH	raivaus, niitto (0.5 ha)

Savukoski	176	Pyhäjoen Alatammen niitty	P+	2,5		ei
Enontekiö	7	Pöyrisjärven kalakenttä	P+	1,0		ei
Posio	100	Rytitunturin suoniitty	P+	2,1		ei
Rovaniemi	143	Saittajärven kalakenttä	P+	0,4		ei
Salla	155	Sammakkoniemen tulvaniitty	P+	1,0	MH	niitto
Savukoski	177	Valpurintörmä	P+	2,4	MH	(niitto, jälkilaidunnus 2007-)
Sodankylä	268	Viiankijärven suoniitty	P+	3,0	MH	niitto
Posio	101	Väätimön torppa	P+	0,4		ei
Enontekiö	9	Eteläinen Proksinkenttä	P	1,9		ei
Enontekiö	10	Hirvasvuopion kenttä	P	3,6		ei
Inari	24	Jankkilan kenttä	P	1,6	ei tarvetta	satunn. porojen laidun
Inari	25	Kerkelän kenttä	P	0,4	ei tarvetta	säily ilman toimia
Posio	105	Konttila	P	3,2		ei
Savukoski	179	Kuuskulainen	P	3,3	MH	laidunnus
Posio	107	Liittopuron paiseniitty	P	5,0	ei tarvetta	säily ilman toimia
Savukoski	180	Luskinraivio	P	0,4	MH	(niitto, jälkilaidunnus 2007-)
Inari	26	Matti Mustan kenttä	P	0,1	MH	niitto
Posio	108	Mieronpaise	P	22,1		ei
Salla	157	Muotkaojansuun suoniitty	P	0,2	MH	niitto
Enontekiö	11	Nierijärven kenttä	P	2,3		ei
Kittilä	62	Nunaravuoman suoniitty	P	1,5	MH	niitto (1.3 ha)
Ranua	125	Paasonjoen suoniitty	P	11,9		ei
Salla	158	Paistamanojan suoniitty	P	0,5	MH	niitto
Salla	159	Piessanniitty	P	10,0		ei
Enontekiö	12	Pohjoinen Proksinkenttä	P	0,5		ei
Utsjoki	313	Poroniemen pelto	P	2,2	MH	niitto
Kittilä	63	Raasuvuoman suoniitty	P	2,0	MH	niitto
Sodankylä	272	Seipäjoen tammikämpä	P	0,2	MH	niitto
Inari	28	Solojärven Ahkioniemi	P	2,3		ei
Savukoski	181	Sonninkorva	P	2,4	MH	(laidunnus 2007-)
Kolari	72	Särkijärven luhtaniitty	P	1,0	MH	niitto
Posio	111	Ylilaminsuo	P	33,3	ei tarvetta	ei
Muonio	80	Yläniitty	P	2,8	MH	niitto (+ varpujen poisto)
Inari	29	Appisjokisuun kenttä	P-	0,9	MH	niitto, vesojen poisto tarvitt.
Savukoski	183	Hankoniitty	P-	2,7	MH	raivaus, (laidunnus 2007-)
Ranua	128	Kaijonojan suoniitty	P-	12,0	ei tarvetta	ei
Inari	31	Kultala	P-	1,0	MH	niitto, vesojen poisto tarvitt.
Salla	160	Käsmänjoen tulvaniityt	P-	24,0	erityistuki	laidunnus
Posio	113	Mäntyniemi	P-	1,0		porot laiduntavat satunn.
Enontekiö	13	Naltijärven kenttä	P-	2,3		ei
Enontekiö	14	Nieritalon kenttä	P-	1,8		ei
Ranua	132	Näätähaara	P-	1,2		ei
Salla	161	Sammaljängän suoniitty	P-	0,5	MH	niitto
Savukoski	184	Sieriäisranta	P-	1,5	MH	(raivaus, laidunnus 2007-)
Yhteensä, ha				454,4		

Kuva 28. Lapin ympäristökeskuksen kunnostaman Pappilan niityn omistaa Utsjoen seurakunta. Kohteen jatkoahoito on järjestymässä paikallisen yhdistyksen hakeman erityistuen turvin. Niitto- ja raivausaineksen keräys on jo aikaisemmin siirtynyt osittain paikallisille poromiehille, jotka ovat hyödyntäneet sen porojen talvirehuna.

Yhteisöjen omistuksessa Lapissa on hyvässä hoidossa oleva Suomen luonnonsuojeluliiton palsta Keminsaarilla. Lapin luonnonsuojelupiiri järjestää kohteella vuosittain niitto- ja raivaustalkoot (kuva 32). Vuoden 2007 alusta yhdistyksen on ollut mahdollista saada myös erityistukea kohteensa hoitotoimiin.

Tähän ryhmään sijoittuu Lapissa myös yksi valtionmaiden kohde. Välimaan kenttä Utsjoella on Museoviraston hallinnassa (kuva 31). Sen peruskunnostus on toteutettu Museoviraston ja Lapin ympäristökeskuksen yhteistyönä vuosina 2002–07. Tulevina vuosina on ajankohtaista miettiä, kuinka hoito saadaan jatkumaan. Kohde soveltuisi maanomistussuhteidensa ja majoitusmahdollisuuksiensa vuoksi erinomaisesti myös niittotalkoiden järjestämiseen.

5.1.3

Täysin yksityisomisteiset kohteet

Yksityismaalla sijaitsevien perinnebiotooppien hoitovastuu on myös ensisijaisesti maanomistajalla. Mikäli hoitoa ei saada järjestymään, viimekädessä vastuu on alueellisella ympäristökeskuksella. On huomattava, että koska toimitaan yksityismaalla, hoidon todellinen toteutuminen riippuu aina lo-

pulta maanomistajan suostumuksesta ja halusta. Moni maanomistaja etenkin perikunnissa ja maanomistussuhteiltaan sirpaleisilla kohteilla ei edes välttämättä tiedä omistavansa arvokasta perinnebiotooppia. Hoidon järjestämisen ensimmäinen työ yksityismailla onkin aina maanomistajien tarkka selvittäminen ja sitä seuraava neuvottelutyö.

Valtakunnallisesti tärkein yksityismaiden perinnebiotooppien hoidon rahoitusmuoto on maatalouden ympäristötuen erityistuki. Myös maaseudun monialayrittäjyydestä saattaa tulevana vuosina löytyä ratkaisuja perinnebiotooppien hoitokysymyksiin.

Lapin alueella arviolta 100 kohdetta eli noin 30 % on maanomistuksen suhteen erityistukikelpoisia viljelijöitä (taulukko 9). Tähän lukuun sisältyy Lapin perinnebiotooppien kokonaispinta-alasta kuitenkin vain noin 12 % eli 399 hehtaaria. Lapin kohteista 30 on vuokrattu erityistukikelpoiselle henkilölle tai yhdistykselle, ja vuokrattujen kohteiden yhteispinta-ala on 462 hehtaaria. Erityistuen piirissä maanomistajilla ja vuokralaisilla on yhteensä noin 56 kohdetta, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on noin 607 hehtaaria. Näin ollen maanomistussuhteiltaan tukikelpoisia, mutta vailla tukea olevia tunnettuja perinnebiotooppeja Lapin alueella on noin 74 kohdetta, joiden yhteispinta-ala

on 210 hehtaaria. Vuokratuista kohteista osa sijaitsee valtionmaalla. Luvut ovat arvioita sen vuoksi, ettei kaikkien kohteiden maanomistajien erityistukikelpoisuutta ole saatu selville, eikä sitä ole tässä tarkasteltu esimerkiksi LUMO-yleisuunnittelualueiden kohteilla ja hehtaareilla. Myös todellinen erityistukitilanne kohteilla vaihtelee vuosittain, kun tukikausia lakkaa ja uusia alkaa.

Taulukko 9.

Arvio Lapin alueen erityistukitilanteesta. Alimmalla rivillä on prosenttiosuus kaikista Lapin tunnetuista perinnebiotoopeista, jotka olisi maanomistuksen tai tämänhetkisen vuokrautilanteen suhteen mahdollista saada hoitoon erityistuen turvin.

	kpl	ha
Maanomistuksen suhteen tukikelpoisia	100	399
Erityistukia yhteensä	56	607
Erityistuelle vuokrattuja	30	462
Tuettomia tukikelpoisia	74	210
Hoitomahdollisuus kaikista	39 %	28 %

Erityistukien avulla hoidetaan Lapin tunnettujen perinnebiotooppien kokonaispinta-alasta (3065,2 ha) tällä hetkellä siis arviolta viidennes eli noin 20 prosenttia. Kaikista kohteista (336 kpl) noin 17 prosenttia on erityistuen piirissä. Hehtaarialukua

kasvattaa suuret kohteet kuten Rukomasaaren niityt Muoniossa, Kittilän kirkonkylän lammaslaidun ja Perinnemaisemat Lapin voimavarana -hankkeen myötä inventoidut laidunalueet Simon saaristossa. Hoitoluokkaan I sijoittuvista kohteista maanomistussuhteiltaan tukikelpoisia on vain muutama (taulukko 4).

Erityistuilla hoidettujen kohteiden määrää olisi mahdollista kasvattaa maanomistuksen puolesta lukumäärällisesti siis lähes 40 prosenttiin, kun mukaan lasketaan myös 2000-luvun vuokra-kohteet. Pinta-alallisesti luku olisi vajaa 30 prosenttia kaikista Lapin tunnetuista perinnebiotoopeista. Eri-laiset perinnebiotooppien hoidon tehostamiseen tähtäävät hankkeet kuten vuonna 2003 toteutettu Perinnemaisemat Lapin voimavarana -hanke ja vuosina 2004–07 tehdyt LUMO-yleisuunnitelmat edistävät tukien hakemista. Kannustustoimien tulisi kuitenkin olla pysyväisluontoisia. Lapissa ongelmana ainakin tässä kartoituksessa käydyillä kohteilla on se, että erityistukikohteiden hoito lakkaa monesti yhteen tai kahteen tukikauteen. Hoidon jatkuvuuden takaamiseksi tarvittaisiin jatkuvaa työpanosta ja koko Lapin tasapuolisesti huomioivaa koulutustoimintaa.

Suoran erityistukimahdollisuuden ulkopuolelle jää Lapin perinnebiotooppikohteista edelleen rei-

Kuva 29. Erityistuella hoidetaan paljon myös inventoimattomia perinnebiotooppeja. Kuva on Tornion Liinaluodon erityistukikohteelta, jolta löytyi Suomelle läntisin laaksoarhoesiintymä kesällä 2006. Uhanalainen laji hyötyy laidunnuksesta.

lusti yli puolet. Tällaisen kohteen hoidon voi saada järjestymään vuokraamalla sen erityistukikelpoiselle viljelijälle tai rekisteröityneelle yhdistykselle, joka toteuttaa hoidon ja saa siitä maksettavan erityistuen (ks. 6.3). Laajat vuokratut perinnebiotooppialueet soveltuisivat myös maaseudun monialayrittäjien hoidettavaksi, mutta tämänkaltaisen yritystoiminta on tällä hetkellä vielä hyvin vähäistä.

Tämän hoitosuunnitelman maastotöiden yhteydessä on maastossa tavatuille maanomistajille tai heidän edustajilleen esitelty erityistukimahdollisuus sekä useimmiten jaettu kirjalliset hoito-ohjeet. Pohjoisimpien kuntien alueella on viime vuosina tehty myös yhteistyötä ProAgria Lapin ELMA-hankkeen kanssa esittelemällä tukikelpoisille hakijoille hankkeen tarjoamia mahdollisuuksia. ELMA:n (2006–07) yhtenä tavoitteena on ollut kannustaa viljelijöitä hakemaan erityistukia (Pääkkö 2007).

Erityistuilla hoidetaan paljon myös inventoimattomia perinnebiotooppeja (kuva 29). TE-keskuksen (kirjallinen tiedonanto 2007) mukaan perinnebiotooppisopimuksia oli Lapissa voimassa vuonna 2007 yhteensä 131 kohteella 1343,5 hehtaaria. Uusia sopimuksia on viime vuosina tehty 25–39 kappaletta vuosittain, ja niiden yhteenlaskettu hehtaari määrä on vaihdellut 177:n ja 445:n välillä. Näihin lukuihin sisältyvät myös erityistuilla hoidetut tunnetut perinnebiotoopit.

5.2

Lapin ympäristökeskuksen toteuttamat ja tukemat hoitokohteet

Lapin ympäristökeskuksen perinnebiotooppien hoitoon käytössä olevat resurssit määräytyvät vuosittain saakka Ympäristöministeriön myöntämän erillismäärärahan mukaan. Tällä rahalla on viime vuosina hoidettu arvokkaista perinnebiotoopeista neljää sekä osallistuttu kolmen muun hoitokustannuksiin (taulukko 10). Ensisijaiset kohteiden valintakriteerit ovat olleet uhanalaisen lajiston kuten EU:n luontodirektiivissä mainitun ruijannokiperhosen (kuva 20) esiintyminen sekä sijainti Natura-alueilla. Hoitojen jatkuvuus on kuitenkin ollut aina kiinni seuraavan vuoden määrärahoista, minkä vuoksi hoitokohteita ei samana vuonna ole voinut olla kovin monta.

Lapin ympäristökeskuksessa on vuodesta 2001 alkaen peruskunnostettu Utsjoen arvokkaimpia perinnebiotooppeja. Pappilan niitty ja Kirkkotuvat kuuluvat Natura 2000 -ohjelmaan uhanalaisen

Taulukko 10.

Lapin ympäristökeskuksen Ympäristöministeriön erillismäärärahalta hoitamat ja tukemat kohteet sekä niiden jatkohoidon vastuutaho. Lihavoiduilla kohteilla tähänastiset hoitotoimet ovat olleet Lapin ympäristökeskuksen vastuulla.

Kohde	Hoitovuodet	Jatko
Pappila	2001-07	yhdistys
Kirkkotuvat	2001-07	yhdistys
Keminsaaret	2001-06	yhdistys
Mieraslompolo N	2001-04	yks.
Välimaa	2002-07	Museov.
Rukomasaaret	2002-07	LAP
Boaresbäiki	2006-07	LAP

ruijannokiperhosen esiintymäpaikkana. Pappilan niityn omistaa Utsjoen seurakunta ja Kirkkotuvat kuuluvat Utsjoen Kirkkotupayhdistys ry:lle, joka on vuonna 2007 hakenut ensimmäisenä yhdistyksenä Lapissa maatalouden ympäristötuen erityistukea perinnebiotooppikohteiden hoitoon (kuva 28). Hakemus sisältää molemmat edellä mainitut kohteet.

Museoviraston omistama Välimaan kenttä (kuva 31) Utsjoella kuuluu myös Naturaan, ja se on kohonnut Lapin ympäristökeskuksen toteuttaman peruskunnostuksen myötä paikallisesti arvokkaasta maakunnallisesti arvokkaaksi kohteeksi. Näiden lisäksi Naturaan kuuluu täysin yksityisessä omistuksessa oleva Mieraslompolon keto, jota maanomistaja on peruskunnostanut laaditun hoitosuunnitelman (Kuoppala 2002) mukaisesti Lapin ympäristökeskuksen tuella. Myös Mieraslompolon kedon arvoluokka on kohonnut hoitotoimien myötä paikallisesta maakunnallisesti arvokkaaksi. Vuonna 2006 käynnistettiin Utsjoella maakunnallisesti arvokkaan yksityisomisteisen Boaresbäikin peruskunnostustyöt (kuva 30).

Utsjoen kohteiden lisäksi Lapin ympäristökeskuksessa on hoidettu perinnebiotooppeja Muonion Rukomasaareissa. Muoniossa keskeisessä roolissa on ollut yty-työpanos, jolla helpotetaan alueen vuokranneen lampurin aidanrakennustyötä. Kohteen toteutusta tuetaan mahdollisuuksien mukaan vuosittain myös Ympäristöministeriön perinnebiotooppien hoidon erillismäärärahoilla. Lisäksi vuosina 2001–06 erillismääräraha on tuettu Lapin luonnonsuojelupiiriin niittotalkoita Pelkosenniemen Keminsaarisissa. Simon merenrantaniityistä muutamalla on käynnistetty peruskunnostustoimet Lapin ympäristökeskuksen virkatyönä järjestämällä maanomistajatalloilla (kuva 2).

Kuva 30. Boaresbáikin niityllä Utsjoella käynnistettiin kunnostustoimet Ympäristöministeriön erillismäärärahan ja yty-töiden avulla vuonna 2006. Hoitotoimiin osallistui ensimmäisenä vuotena myös talkoolaisia paikallisista hankkeista.

5.3

Hoitosuunnitelmien laatiminen

Ympäristöministeriön ohjeen (Suominen & Kekäläinen 2004) mukaan perinnebiotooppien hoidon tulisi aina perustua yksityiskohtaiseen hoitosuunnitelmaan. Hoitosuunnitelmia voi laatia, vaikkei hoidon toteuttajasta olisi vielä täyttä varmuutta, sillä valmis suunnitelma helpottaa toteuttajan löytymistä. Myös hoidon toteutusvaiheeseen liittyvät neuvottelut maanomistajan kanssa helpottuvat, kun toteutettavista toimista on muodostunut jo ennakkokäsitys.

Ohjeen mukaan alueellisten ympäristökeskusten tulisi laatia muutamia kappaleita hoitosuunnitelmia vuosittain. Lapin ympäristökeskuksessa on laadittu vuonna 2002 suunnitelma kolmelle Utsjoella sijaitsevalle perinnebiotoopille, jotka on liitetty Natura 2000 -ohjelmaan (Kuoppala 2002). Muoniolaisen Rukomasaaren niityn hoitosuunnitelma tehtiin Muonionjärven–Utkujoen hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen yhteydessä vuonna 2002 (Kääriäinen 2003a) ja Kainuunkylän saarissa sijaitseville perinnebiotoopeille saariryhmän hoito- ja käyttösuunnitelman yhteydessä samana vuonna (Kääriäinen 2003b). Vuonna 2006 perinnebiotoopin

hoitosuunnitelma (Juntunen 2008) laadittiin yhdelle maakunnallisesti arvokkaalle Utsjoen kohteelle sekä kahdelle Simossa sijaitsevalle LsL:n 29 §:n tarkoittamalle merenrantaniitylle (Herva 2006). Vuonna 2007 laadittiin hoito-ohje Savukosken kunnan omistamalle Tarkkalan erämaatilalle (Juntunen 2007) sekä jatkettiin LsL:n merenrantaniityjen hoitosuunnitelmien laatimista. Näiden kohteiden lisäksi Lapin yksityismailla sijaitsevista perinnebiotoopeista on laadittu osittain yhteistyössä Lapin ympäristökeskuksen kanssa hoitosuunnitelmat kolmelle kohteelle oppilaitoksen päättötyönä (Laitinen 1997; Mäkikyrö 2007) tai Museoviraston tilauksesta (Tolonen 1999).

Metsähallitus on 2000-luvulla laatinut hoitosuunnitelmia hallinnassaan oleville perinnebiotooppikohteille (esim. Moilanen 2001; Vuomajoki 2006). Lisäksi hoitosuunnitelmia on laadittu LIFE-hankkeiden yhteydessä hoitoon otetuille suo- ja tulvaniityille (esim. Kulmala 2003; Pääkkö 2003) sekä Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien yhteydessä perinnebiotoopeja sisältäville suojelualueille. Lapin luontopalveluissa on nimetty perinnebiotooppien hoidosta vastaavat henkilöt, joille myös hoitosuunnitelmien laadinta kuuluu.

Lapin ympäristökeskuksessa vuonna 2003 toteutetun Perinnemaisemat Lapin voimavarana-hankkeen yhteydessä annettiin hoitosuosituksia erityistuen hakemista varten. Näissä yhteyksissä ei kuitenkaan laadittu kohteille yksityiskohtaisia hoitosuunnitelmia, vaan suositukset räätälöitiin erityistukihakemusten tarpeisiin.

Erityistukikohteilla suunnitelma kuuluu tuen saamisen ehtoihin. Hakemusten liitteenä oleva hoitosuunnitelma ei useinkaan ole kovin yksityiskohtainen. ELMA-hankkeessa (ks. 5.1.3) on laadittu hoitosuunnitelmia monille tunnetuillekin perinnebiotooppikohteelle, mutta koska hoitosuunnitelmat liittyvät erityistukihakemuksiin, on ne laadittu osin eri näkökulmasta kuin alueellisen ympäristökeskuksen tai Metsähallituksen laatimat hoitosuunnitelmat. Kaikkien erityistukihakemusten liitteenä olevat hoitosuunnitelmat käyvät lausunnolla alueellisessa ympäristökeskuksessa, ja niitä voidaan pitää pätevinä ainoastaan yhdistet-

tynä ympäristökeskuksen puoltavaan lausuntoon sen sisältämin lisäyksiin ja korjauksiin.

Vuosina 2004–07 Lapin ympäristökeskuksessa tehtyjen LUMO-inventointien yhteydessä löytyneille tai ennestään tunnetuille perinnebiotoopeille on annettu vain yleisluontoiset hoitosuosituksset. Näitä suosituksia ei voida pitää oikeaa hoitosuunnitelmaa vastaavana, sillä ne rajoittuvat useimmiten pelkän niitto- tai raivaustarpeen toteamiseen. LUMO-yleissuunnittelun yhteydessä on kuitenkin otettu huomioon muun muassa uhanalaiset lajit ja kiinteät muinaisjäännökset, joten alueen perinnebiotooppien kannalta LUMO-suunnitelmaa voidaan pitää hoitosuunnitelman lähtökohtana.

Kiireellisyysluokan I kohteista hoitosuunnitelma on vain kahdella 18:sta (taulukko 4). Luonnonsuojeluliitto laaditutti omistamalleen Keminsaarten palstalle sellaisen vuonna 2007. Suunnitelma koskee vain 2,8 hehtaarin aluetta eli vajaata 10 %:a Keminsaarten perinnebiotoopin kokonaispinta-alasta.

Kuva 31. Hoitosuunnitelmia laadittaessa on otettava huomioon muun muassa kohteella esiintyvät uhanalaiset eliölajit ja muinaisjäännökset. Kuva on Museoviraston omistamalta Välimaan perinnebiotoopilta, jossa kasvaa muun muassa uhanalaista ahonoidanlukkua. Kohteella on myös vanhoja kodanpohjia.

Mitä pitää hoitosuunnitelmassa vähintään olla?

1. Lyhyt johdanto, jossa alueen sijainti ja yleiskuvaus, pinta-ala, liittyminen suojeleohjelmiin, arvotettuihin kulttuuriympäristöihin, maisema-alueisiin. jne.
2. Hoidon periaatteet ja menetelmät lyhyesti (samansuuntainen kaikissa)
3. Alueen kasvillisuuden lähtötilanne kuvioittain ja pinta-aloittain, uhanalaiset eliöt ja muinaisjäännökset huomioitu erikseen
4. Alueen hoidon toteutussuunnitelma: toimenpiteet, ajoitukset, niitto- ja raivausaineksen käsittely, resurssit
5. Alueen hoidossa huomiotavaa (kiinteät muinaisjäännökset, uhanalaisten eliöiden seuranta, arvokas rakennuskanta. jne.)
6. Maanomistajien yhteystiedot ja tieto kirjallisen suostumuksen antamisesta

LIITTEENÄ: Sijaintikartta, hoitokartta, kartta uhanalaisten lajien esiintymistä, kiinteistä muinaisjäännöksistä. jne.

Lisäksi Kainuunkylän saarille on annettu hoitosuosituksen hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnan yhteydessä. Ilman hoitosuunnitelmaa olevat hoitoluokan I kohteet ovat Lapin ympäristökeskuksen kohteista seuraavat, joille tulee laatia hoitosuunnitelma. Kiireellisimpiä ovat valtakunnallisesti arvokkaiksi luokitellut Keminsa kirkkojen niityt ja Kittilän Särestöniemi.

Useimmille jo hoidossa oleville kohteille hoitosuunnitelman tekeminen olisi turhaa työtä. Tällaisia ovat esimerkiksi pitkään laidunkäytössä olleet saaret, joilla laidunnus jatkuu edelleen. Tällaisilla

kohteilla on yleensä voimassa oleva erityistukisopimus. Myös vastikään hoidosta poistuneiden kohteiden kuten Ratasjärven Sältingin ja Raution haan kohdalla käytössä olevat resurssit kannattaa harkinnan mukaan käyttää hoitosuunnitelman laatimisen sijasta uuden hoitajan etsimiseen. Vain muutaman vuoden hoidotta olleilla kohteilla ei yleensä tarvita peruskunnostustöitä, mikä nopeuttaa hoidon aloittamista.

Seuraavassa on annettu runko siitä, mitä hyvässä hoitosuunnitelmassa tulisi olla. Se, kohdenne taanko hoitosuunnitelma esimerkiksi viljelijälle, koneyrittäjälle vai hoitoa toteuttavalle biologille vaikuttaa hoitosuunnitelman tarkkuuteen. Pääsääntöisesti yksityismaiden hoitosuunnitelmien tulee olla yleistajuisia siten, että alueen maanomistaja ikään ja koulutustaustaan katsomatta pystyy ymmärtämään hoitosuunnitelman tekstin. Tämän vuoksi jokaisessa erikseen laadittavassa hoitosuunnitelmassa tulee myös lyhyesti kerrata, mitä perinnebiotoopit ovat, ja mitkä ovat niiden hoidon yleisperiaatteet. Yksityismaiden hoitosuunnitelmat tulee laatia aina yhteistyössä maanomistajien kanssa, ja mikäli hoidon toteuttaa joku muu taho kuin maanomistaja, on ennen hoidon aloittamista maanomistajan kanssa laadittava kirjallinen suostumus (liite 22).

6 Yksityismaiden perinnebiotooppien hoidon resurssit ja rahoitustarpeet

6.1

Suunnittelun, järjestämisen, toteuttamisen ja seurannan resurssitarpeet

Perinnemaisemien hoitotyöryhmä on mietinnössään asettanut tavoitteeksi, että kaikki arvokkaat perinnebiotoopit saadaan hoidon piiriin lähivuosina. Edes osittainen tavoitteeseen pääseminen edellyttää monien tahojen kuten ympäristöviranomaisten, kuntien maataloussihteerien, neuvontajärjestöjen ja maanomistajien aktiivista yhteistyötä niin hoidon suunnittelussa ja järjestämisessä kuin toteutuksessakin. Lapissa erittäin suuren työmäärän takana on saada oikeanlaiset kohteet ja tukielpöiset henkilöt kohtaamaan. Tätä varten tarvitaan työhön keskittyviä henkilöitä eri tahoilla sekä viljelijöille, yhdistyksille ja yrittäjille suunnattua koulutusta. Jos kaikki kohteet on tavoitteena saada hoitoon, tulee perinnebiotooppien hoitotoimiin pelkästään alueellisissa ympäristökeskuksissa löytyä vähintään yhden ympärivuotisen työntekijän palkkausresurssit. Lisäksi tarvitaan vuosittain 3–6 kuukauden resurssit erityistukilausuntojen laatimiseen.

Yksittäisen kohteen hoidon suunnittelun, järjestämisen, toteutuksen ja seurannan resurssitarpeet vaihtelevat riippuen siitä, löydetäänkö kohteelle heti yksityinen toteuttaja kuten viljelijä, erityistukielpöinen yhdistys tai maaseudun monialayrittäjä vai suunnataanko kohteen hoitotoimiin alkuvaiheessa viranomaisresursseja. Hoidon resurssitarpeet voidaan jakaa kertaluontoisiin ja jatkuvaluontoisiin tarpeisiin.

Hoidon suunnittelussa kertaluontoisia resursseja kuluu maanomistajien yhteystietojen etsimiseen, heidän kanssaan neuvotteluun ja hoitosuunnitelmien laatimiseen. Hoitosuunnitelman tekemiseen kuluu keskimäärin viikko, jonka aikana selvitetään kohteen taustatiedot kuten maanomistaja ja uhanalaiset eliölajit, sovitaan maanomistajatapaaminen, käydään maastossa ja kirjoitetaan hoitosuunnitelma karttoineen valmiiksi. Hoidon suunnittelussa jatkuvaluontoisia resursseja kuluu vuosittaiseen yhteydenpitoon maanomistajien kanssa sekä aikataulutukseen. Hoidon suunnittelijan on syytä

olla henkilö, jolla on valmiudet suunnitella hoito kohteen arvokkaiden kasvien ja luontotyyppien ehdoilla.

Hoidon järjestämisessä kertaluontoisia kustannuksia voivat olla laitteiden kuten raivaussahojen ja niittokoneiden tai vaihtoehtoisesti aitatarvikkeiden hankinnat. Mikäli työ toteutetaan ostopalveluna, järjestämisen resursseja kuluu sopivien toteuttajien etsimiseen, kilpailuttamiseen, kannustamiseen ja ohjaamiseen. Järjestämisen jatkuvaluontoiset resurssit ovat vuosittaisia laitteiden huoltotoimia tai vuosittaista ohjaus- ja valvontatyötä sekä hallinnollisia töitä kuten laskujen käsittelyä. Järjestämisessä on hyötyä vahvasta paikallistuntemuksesta ja sosiaalisista taidoista.

Hoidon toteutuksessa resursseja kuluu vuosittain laitteiden kuljetukseen, työn toteuttajien palkkoihin, matkakuluihin ja mahdollisiin majoitusmaksuihin tai vastaavasti ostopalvelujen kuluihin. Arvokkaimmilla kohteilla on paikalla oltava ainakin osan aikaa myös perinnebiotooppien hoidon asiantuntija. Huomattavan kallista ja aikaa vievää työtä on raivaus- ja niittojätteiden kerääminen ja poiskuljetus. Toteutuksen kustannukset poistuvat, jos kohde saadaan kokonaan yksityisen henkilön tai yhdistyksen hoitoon. Myös raivaus- ja niittoaineksen jatko-työntäminen kuten paalaaminen rehuksi on erittäin toivottavaa ja vähentää kustannuksia (kuva 28).

Resurssitarpeet vähenevät peruskunnostusvaiheen jälkeen, mikäli kohteelle löydetään jatkohoitaja. Tämän tulisi olla tavoitteena kaikilla kohteilla. Tässä kohtaa resursseja alkaa kuitenkin kuluu hoidon seurantaan. Tällä hetkellä ei ole luotuna mitään järjestelmää, mistä selviäisi esimerkiksi lakkaavat erityistukisopimukset. Erityistukien seurantaan pitäisi laatia ohjelma, johon päivittyy kulloinkin voimassa olevat erityistuet. Nyt tieto on hajallaan ja erittäin hankalasti saatavilla. Ohjelma tulee laatia yhteistyössä tuet myöntävän TE-keskuksen kanssa, jolloin vältetään eri virastojen päällekkäinen työ.

Perinnebiotooppityön vuosittainen resurssitarve Lapin yksityismaiden perinnebiotoopeilla on arviolta 50–80 000 euroa. Tähän lukuun on arvioitu mukaan ympärivuotisen työntekijän palkkakulut sivukuluineen, maastokaudenaikaiset ja koulutus-

ja tiedotusmatkoihin kuluvat matkarahat sekä fyysisen työn tekijöille kuten yty-työmiehille tai talkoolaisille korvattavat matkakulut.

Vuosittaisen työajan jakautuminen on arvioitu siten, että hoitojen suunnitteluun ja niiden järjestämiseen kuluisi ensimmäisestä vuodesta noin kuusi henkilötyökuukautta, sillä ensimmäisenä vuonna suurin työ olisi päivittää maanomistajatiedot ja varmistaa, että heistä kaikki ovat tietoisia omistamastaan arvokkaasta luontotyypistä. Tulevina vuosina suunnitteluun ja järjestämiseen riittäisi 3–4 kuukautta. Lisäksi vuodesta kuluisi yksityiskohtaisten hoitosuunnitelmien laatimiseen yksi kuukausi, tiedotukseen ja koulutuksen järjestämiseen 1–2 kuukautta, uusien kohteiden inventointiin 1,5 kuukautta ja seurantatiedon ylläpitoon 1,5 kuukautta. Lisäksi tämä henkilö käyttäisi ensimmäisen vuoden jälkeen vuodesta kolme henkilötyökuukautta erityistukilausuntojen laatimiseen, mikä olisi noin puolet tarvittavista erityistukilausuntojen resursseista (Taina Kojola, suullinen tiedonanto 2007).

6.2

Rahoitusmahdollisuuksia yksittäisille kohteille

6.2.1

Maatalouden erityistuet ja investointituki viljelijöille

Maatalouden ympäristötuen erityistuen perinnebiotooppituki on tarkoitettu perinnebiotooppien hoitotoimista aiheutuviin kustannuksiin. Joissain tapauksissa perinnebiotoopin hoitoon voi hakea myös ympäristötuen erityistuen luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämisen tukea. Erityistuen saaminen edellyttää, että hakija on viljelijä ja sitoutunut ympäristötuen perustoimenpiteiden ehtoihin. Pääsääntöisesti tuki määräytyy alueiden vuosittaisesta hoidosta aiheutuneiden kustannusten perusteella. Tuki on hehtaarikohtainen ja se maksetaan vuosittain. Erityistukikohteelle laadittava sopimus on viisi- tai kymmenvuotinen.

Kuva 32. Rekisteröityneet yhdistykset kuten Suomen luonnonsuojeluliitto ovat vuoden 2007 alusta voineet hakea erityistukea perinnebiotooppien hoitoon. Kuva on Lapin luonnonsuojelupiirin Keminsaarten niittotalkoista elokuulta 2007. (Kuva: Tuula Leskinen)

Vuodesta 2008 alkaen voi perinnebiotoopin alku-
raivaukseen ja aitaamiseen hakea TE-keskuksesta
myös *ei-tuotannollisten investointien tukea*. Erityistu-
kea suuremman investointituen saanti edellyttää,
että peruskunnostetun perinnebiotoopin hoidosta
tehdään myöhemmin 5- tai 10-vuotinen erityistuki-
sopimus. Tuki määräytyy kustannusten perusteel-
la. Lisätietoja tuista saa internetistä, kuntien maa-
seutuviranomaisilta sekä Lapin TE-keskuksesta.
Myös Lapin ympäristökeskus vastaa kysymyksiin
erityistuista, etenkin tapauksissa joissa on kysymys
kohteen soveltuvuudesta perinnebiotooppien hoi-
tokohteeksi.

6.2.2

Tukea yhdistykselle

Paikallinen rekisteröity yhdistys on voinut vuo-
desta 2007 alkaen hakea ympäristötukea perinne-
biotooppien hoitoon (kuvat 28 ja 32). Kohteen ei
tarvitse olla yhdistyksen omistama, vaan sen voi
vuokrata arvokkaan perinnebiotoopin maanomis-
tajalta. Vuodesta 2008 alkaen yhdistykset voivat
lisäksi hakea edellä mainittua ei-tuotannollista
investointitukea, minkä jälkeen yhdistyksen tulee
sitoutua kohteen hoitoon 5- tai 10-vuotisella eri-
tyistukisopimuksella. Yhdistyksen ei kuitenkaan
tarvitse sitoutua maatalouden ympäristötuen pe-
rustoimenpiteisiin. Lisätietoja yhdistyksille suun-
nattuista erityistuista ja investointituesta saa Lapin
TE-keskuksesta ja internetistä.

6.2.3

Lapin ympäristökeskuksen työkohteet

Lapin ympäristökeskuksen perinnebiotooppien
hoitokohteet valitaan aina tapauskohtaisesti ja
käytettävissä olevien resurssien mukaan. Työ-
kohteiksi valitaan pääsääntöisesti alueita, joita

ei voida rahoittaa maatalouden ympäristötuen
erityistuella. Etusijalla ovat inventoinneissa ar-
vokkaimmiksi luokitellut sekä tässä hoito-ohjel-
massa kiireellisimmiksi määritellyt kohteet. Myös
sijainti arvokkailla maisema-alueilla tai Natura
2000 -alueella otetaan hoitokohteita suunnitelta-
essa huomioon.

Myös sellaiset paikallisesti merkittävät kohteet,
joilla on maisemallista merkitystä, voivat pääs-
tä hoitokohteiksi. Lapissa ns. yty-töinä on tehty
muun muassa umpeutuneiden pelto- ja laidun-
alueiden raivauksia ja historiallisesti arvokkaiden
kohteiden ympäristön hoitoa. Yty-töinä on tehty
myös suoranaisia perinnebiotooppien hoitotöitä
mm. Utsjoen perinnebiotoopeilla sekä Muonion
Rukomasaassa.

Ympäristökeskuksen toteuttamat työt eivät
vähäisten resurssien vuoksi voi milloinkaan olla
hoidon jatkuvan toteutuksen väline. Yksityismail-
la tulee ympäristökeskuksen toteuttamien perus-
kunnostustöiden aikana pyrkiä löytämään työlle
jatkaja.

6.2.4

Lampaita mökille

Monet perinnebiotooppien omistajista viettävät ai-
kaa kohteillaan vain kesäisin ja ovat kiinnostuneita
pienien kohteidensa kunnossapidosta lampaiden
avulla. Kun maanomistaja suunnittelee kesälam-
paiden hankkimista, on ensiksi otettava yhteyttä
kotikunnan maaseututoimistoon. Täällä tila rekiste-
roidään lammastilaksi. Rekisteröinnistä ei aiheudu
kuluja eikä muita velvoitteita. Myös rekisteröinnin
purkaminen käy vain ilmoittamalla maaseututoi-
mistoon. Lampaat voidaan myös vuokrata tai lai-
nata lampurilta, jolloin rekisteröintiasioista vastaa
lampaat toimittava viljelijä. Lisätietoja asiasta saa
kuntien maaseututoimistosta.

Kiitokset

Eri vuosina perinnebiotooppien inventointeihin ja tarkistuskäynteihin ovat maastossa osallistuneet kirjoittajan lisäksi muun muassa Piritta Aikio, Helena Moilanen, Heli Pääkkö, Tanja Kyykkä, Maria Väisänen, Liisa Mäkikyrö, Marjut Kokko ja Sari Savolainen. Esiselvitystyön Ranuan ja Posion kohteiden tilan kartoituksessa on tehnyt Hanna Stöckell. Valtionmaiden kohteiden maastotarkistuksiin ovat osallistuneet ainakin Pauliina Kulmala, Mia Vuomajoki ja Saara Tynys. Pauliina Kulmala on välittänyt hoito-ohjelman tarpeisiin lisäksi Metsähallituksen Pohjanmaan luontopalveluiden Kristiina Hoikan, Kasper Koskelan, Tiina Laitisen ja Markku Lehtisen tiedot Etelä-Lapin valtionmaiden perinnebiotooppien osalta. Lisäksi vaikeasti saavutettavien kohteiden maastotarkistuksissa on ollut apuna teknistä henkilökuntaa. Kaikille edellä mainituille suuret kiitokset hyvin tehdystä työstä!

Hoito-ohjelman karttamateriaalin on työstänyt Kaisa Puolamaa. Taulukkotiedon tallentamisessa

ja hakemisessa ovat avustaneet Liisa Mäkikyrö ja Ritva-Liisa Hakala, joista jälkimmäinen myös työstä osan laskennallisista aineistoista. Julkaisun kuvat on käsitellyt Hannu Lehtomaa. Käsikirjoitukseen ovat antaneet arvokkaita kommentteja Taina Kojola, Marjut Kokko, Pekka Herva sekä valtionmaiden osalta Mia Vuomajoki. Tärkeitä huomioita käsikirjoitukseen tuli myös Lapin ympäristökeskuksen luonnonsuojelun tulosalueen maa- ja metsätalousalueiden luonnonsuojelutiimin palaverin keskusteluissa. Kaikille julkaisun valmistumisessa apuna olleille henkilöille ja tahoille lämpimät kiitokset arvokkaasta työstä!

Perinnebiotooppien hoidon edistäminen vaatii monien tahojen aktiivista yhteistyötä. Tärkeintä on maakunnan ihmisten yhteinen tahto ainutlaatuisien biotooppiemme säilyttämiseen elävänä osana lappilaista kulttuurimaisemaa. Kaunis kiitos myös maastotöiden yhteydessä apuaan ja näkemyksiään tarjonneille maanomistajille sekä kaikille kylänmiehille ja naisille!

- Heikkilä, M. (toim.) 2002: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitteluopas. Suomen ympäristö 591, Ympäristöministeriö.
- Juntunen, P. 2008: Boaresbáikin niityn perinnebiotoopin hoitosuunnitelma. Lapin ympäristökeskuksen raportteja 1/08, Lapin ympäristökeskus, www.ymparisto.fi/lap/julkaisut.
- Juntunen, P. 2005a: Luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kainuunkylä–Pekanpää, Ylitornio. Lapin ympäristökeskuksen moniste 57, Lapin ympäristökeskus.
- Kalpio, S. & Bergman, T. 1999: Lapin perinnemaisemat. Alueelliset ympäristöjulkaisut 116, Lapin ympäristökeskus ja Metsähallitus.
- Kokko, M. 2007: Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma Saija, Salla. Lapin ympäristökeskuksen raportteja 2/07, Lapin ympäristökeskus.
- Kuoppala, M. 2002: Utsjoen perinnebiotooppien hoito. Kolmen kohteen hoitokäsittelyt. Lapin ympäristökeskuksen moniste 47, Lapin ympäristökeskus.
- Kyykkä, T. 2005: Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Kellosekä–Aatsinki. Lapin ympäristökeskuksen moniste 60, Lapin ympäristökeskus.
- Lokio, J. 1996: Lapin kulttuuriympäristöohjelma. Lapin ympäristökeskus.
- Magga, P. 2007: Birrasis. Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi -hankkeen saamelaisosion loppuraportti. Publications of Giellagas Institute Nr. 7.
- Pykälä, J., Alanen, A., Vainio, M. & Leivo, A. 1994: Perinnemaisemien inventointiohjeet. Vesi- ja ympäristöhallituksen monistesarja Nro 559, Vesi- ja ympäristöhallitus, Helsinki.
- Rauhala, J., Nivakoski, A., Yrjänheikki, E. & Lundvall, P. 2007: Kotakentistä jälleenrakennuksen aikaan. Saijan maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Suomen ympäristö 5/2007.
- Salminen, P. & Kekäläinen, H. (toim.) 2000: Perinnebiotooppien hoito Suomessa. Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö. Suomen ympäristö 443. Ympäristöministeriö, Helsinki. 162 s.
- Väisänen, M. 2006: Maatalousympäristön luonnon monimuotoisuuden yleissuunnitelma, Juujärvi–Luusua, Kemijärvi. Lapin ympäristökeskuksen raportteja 3/06.

Julkaisemattomat lähteet

- Elintarviketurvallisuusvirasto 2007: Ohje jalostukseen tai tuotantoon tarkoitettujen lampaiden ja vuohien tuonnista Suomeen toisesta EU-jäsenvaltiosta ja Norjasta. Elintarviketurvallisuusvirasto, Eläinten terveys- ja hyvinvointiyksikkö.
- Herva, P. 2006: Suojellun luontotyypin hoitosuunnitelma: Tiironhiekan eteläinen merenrantaniitty, Yksikuusi, Simo. Työraportti, Lapin ympäristökeskus ytl/lis.
- Juntunen, P. 2007: Savukosken Tarkkalan perinnebiotoopin hoito-ohje. Työraportti, Lapin ympäristökeskus, Luonnonsuojelu.
- Juntunen, P. 2006: Perinnebiotooppien hoito-ohjelma Sodankylän, Kittilän ja Pellon kuntien yksityisomisteisille kohteille. Työraportti, Lapin ympäristökeskus ytl/lis.
- Juntunen, P. 2005b: Perinnebiotooppien hoito-ohjelma Inarin ja Utsjoen kuntien yksityisomisteisille kohteille. Työraportti, Lapin ympäristökeskus ytl/lis.
- Kekäläinen, H. 2003: Perinnebiotooppien hoidon kiireellisyyden määrittäminen. Käsikirjoitus 17.1.2003.
- Kulmala, P. 2007: Arvokkaiden perinnemaisemien hoito-ohjelma v. 2006. Lapissa valtionmailla sijaitsevien perinnebiotooppien tila v. 2006. Metsähallitus Lapin luontopalvelut.
- Kulmala, P. 2003: Lettorikon hoitosuunnitelma. Nunaravuoma, Tollovuoma–Silmävuoman Natura-alue, Kittilä. Tikankontin ja lettorikon suojelu Pohjois-Suomessa. Metsähallitus, Perä-Pohjolan luontopalvelut.
- Kääriäinen, S. 2003a: Muonionjärven–Utkujoen hoito- ja käyttösuunnitelma, Muonio. Lapin linnustoalueiden suojelun ja monikäytön yhteensovittaminen, Ympäristötekniikan raportti, Lapin ympäristökeskus.
- Kääriäinen, S. 2003b: Kainuunkylän saarten hoito- ja käyttösuunnitelma, Ylitornio. Lapin linnustoalueiden suojelun ja monikäytön yhteensovittaminen, Ympäristötekniikan raportti, Lapin ympäristökeskus.
- Laitinen, S. 1997: Kenttälän alueen perinnemaiseman hoitosuunnitelma. Päätötyö, Rovaniemen maaseutu- ja kotitalousopisto.
- Moilanen, H. 2004: Perinnemaisemat Lapin voimavarana -esiselvitys-hanke. Loppuraportti 31.5.2004, Lapin ympäristökeskus.
- Moilanen, H. 2001: Paasonjoen suoniityn perinnebiotooppien hoitosuunnitelma. Metsähallitus, Perä-Pohjolan luontopalvelut, Rovaniemi.
- Mäkikyry, L. 2007: Tornionjoen Lampsaari. Perinnemaiseman inventointi. Luontokartoittajatutkinnon opinnäyte, Lapin luontopisto, Luonto- ja ympäristöala.
- Pääkkö, E. 2003: Näätävuoman suoniityn hoitosuunnitelma. Näätävuoma–Sotkavuoma NAT FI1300604. Keski-Lapin linnustollisesti arvokkaiden aapasoiden suojelu ja käyttö. Metsähallitus, Perä-Pohjolan luontopalvelut.
- Pääkkö, H. 2007: ELMA- eli elinvoimainen maaseutu -hanke. Loppuraportti. ProAgria Lappi ry.
- Stöckell, H. 2007: Esiselvitys Posion ja Ranuan kuntien yksityisomisteisten perinnebiotooppien hoidon tilasta. Päätötyö, Varsinais-Suomen maaseutuoppilaitos.
- Suominen, S. & Kekäläinen, H. 2004: Perinnebiotooppien alueellinen hoito-ohjelma 2005–2010. Ympäristöministeriön kirje alueellisille ympäristökeskuksille 5.2.2004.
- Tolonen, S. 1999: Välimaan kentän hoitosuunnitelma. Oulu.
- Vuomajoki, M. 2006: Ivalojoen Ritakosken kentän hoitosuunnitelma. Metsähallitus, Lapin luontopalvelut.